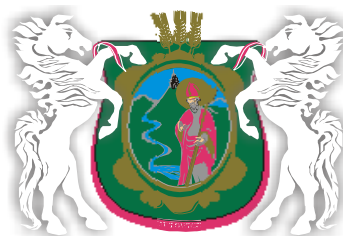

**Załącznik do Uchwały Nr 266/XLVII/10
Rady Gminy Pawłowiczki
z dnia 12 listopada 2010 roku**

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PAWŁOWICZKI

na lata 2010 - 2013

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY PAWŁOWICZKI

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu ochrony nad zabytkami.
3. Uwarunkowania formalno-prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz podział kompetencji w zakresie ochrony dóbr kultury ze szczególnym uwzględnieniem Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

- 3.1 Cele programów w świetle Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
- 4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).
- 5.2 Ogólna charakterystyka gminy i zasobów zabytkowych.
 - 5.2.1 Zarys historii i rozwoju wsi.
 - 5.2.2 Krajobraz kulturowy -zabytki nieruchome, cmentarze, parki.
 - 5.2.3 Zabytki ruchome.
 - 5.2.4 Zabytki archeologiczne.
- 5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.
- 5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.
- 5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy, ocena stanu dziedzictwa kulturowego.
6. Założenie programowe.
7. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.
8. Załączniki.

1. WSTĘP

Przedmiotem gminnego programu opieki nad zabytkami jest dziedzictwo kulturowe znajdujące się w granicach administracyjnych gminy Pawłowiczki, natomiast celem jest stworzenie strategii ochrony zabytków środkami optymalnymi i dostępnymi przez gminę, zarówno prawnymi (zapisy dotyczące ochrony zabytków w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego) jak i finansowymi (przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków). Kierunek podejmowanych przez gminę działań, mających na celu szeroko pojętą ochronę dziedzictwa kulturowego ,określa gminny program opieki nad zabytkami. Wskazuje on działania mające na celu poprawę stanu zachowania materialnego

dziedzictwa kulturowego w oparciu o zasoby i walory gminy. Dziedzictwo kulturowe stanowi zarówno o atrakcyjności krajobrazu, jak też o atrakcyjności ekonomicznej regionu. Zabytki mogą skupiać inicjatywy gminne, generować rozwój ekonomiczny i społeczny oraz przyczynić się do podniesienia atrakcyjności turystycznej miejscowości. Procesy rozwojowe zachodząc bowiem powinny przy zapewnieniu warunków trwania i wzbogacania materialnego dziedzictwa kulturowego. Ta, nie przez wszystkich doceniania cecha zabytków, może być szansą dla tych, którzy spojrzą na swoje dziedzictwo kulturowe jak na walor, który może być podstawą kreowania dobrego wizerunku gminy, Podniesienie jakości warunków życia mieszkańców jest związane bezpośrednio z jakością przestrzeni kulturowej. Zabytki są dobrem nie tylko ogólnonarodowym, ale przede wszystkim regionalnym i lokalnym, są znakami tożsamości społeczeństwa lokalnego, a właściwie docenione i wykorzystane mogą przyczynić się promocji miejscowości i regionu.

Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa. Zabytki są bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniających się do kształtowania przyjaznych warunków życia. Zachowanie dziedzictwa kulturowego jest działaniem realizowanym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji i humanizacji społeczeństwa oraz jego kulturowej identyfikacji. Nie bez znaczenia pozostaje również wartość materialna zabytków, a w przypadku zabytków budownictwa, ich istotny wpływ na sfery ekonomii i gospodarki.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2010-2013 jest dokumentem stanowiącym podstawę do kreowania i realizowania działań podejmowanych przez gminę w celu ochrony zabytków znajdujących się na jej terenie oraz do podejmowania zadań finansowych w tym zakresie, co zgodne jest z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. Z 2001 r. Nr 142 poz. 1591 z późn. zm.). Dbałość o spuściznę kulturową, o należyty stan i atrakcyjny wygląd zabytków jest obywatelskim obowiązkiem i potrzebą społeczną. Państwo realizuje swoje obowiązki względem zabytków między innymi za pośrednictwem organów samorządowych różnego szczebla. W tym względzie władzom gmin przypisana została istotna rola w kreowaniu ochrony dziedzictwa kulturowego na podległych im terenach.

Podstawą merytoryczną programu jest sprecyzowanie przedmiotu działania, czyli wyspecyfikowanie najwartościowszych dla gminy obiektów o wartościach architektonicznych, stylistycznych, historycznych i kulturowych, ze szczególnym uwzględnieniem walorów religijnych czyli właściwa identyfikacja krajobrazu kulturowego dokonana na podstawie ewidencji wartości zabytkowych.

Podjętym i zrealizowanym w latach 2006-2009 przez gminę działaniem w ramach strategii ochrony zabytków było opracowanie aktualnej i zweryfikowanej gminnej ewidencji zabytków, bowiem właściwe określenie zasobów zabytkowych, wskazanie obiektów o unikalnych cechach stylistycznych i wysokich wartościach architektonicznych a także świadczących o specyfice regionalnego budownictwa i lokalnej tożsamości kulturowej jest warunkiem koniecznym i niezbędnym w formowaniu priorytetów i programów w zakresie ochrony dóbr kultury.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU

OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz.1568).

1. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta sporządza na okres 4 lat program opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1 cyt. wyżej ustawy).
2. Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (ust. 3 cyt. wyżej ustawy).
3. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym (ust. 4 cyt. wyżej ustawy).

Z realizacji programu Wójt Gminy sporządza, co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia na Radzie Gminy. (ust. 5 cyt. wyżej ustawy).

3. UWARUNKOWANIA FORMALNO-PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI ORAZ PODZIAŁ KOMPETENCJI W ZAKRESIE OCHRONY DÓBR KULTURY ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM USTAWY Z DNIA 23 LIPCA 2003 R. O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI.

- I.** Na dziedzictwo kulturowe składają się dobra kultury, dobra natury a także dorobek duchowy poprzednich pokoleń. Zabytki- dobra kultury materialnej, będące świadectwem działalności człowieka w minionych epokach, stanowią integralną część tego dziedzictwa i ich ochrona została zadeklarowana jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP).
- II.** Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Określa ona zasady i warunki ochrony zabytków, m.in. kompetencje organów ochrony zabytków, prawa i obowiązki właścicieli zabytków, formy finansowania opieki nad zabytkami, sposób ich ewidencjonowania itp.

Ustawa wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) Zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) Zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) Udaremnianie niszczenia i właściwego korzystania z zabytków;
- 4) Przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) Kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;

- 6) Uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) Naukowego badania i dokumentowania zabytków;
- 2) Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) Zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) Korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) Popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art.5).

Ponadto ustawa definiuje podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz podmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. W myśl tejże ustawy, ochronie i opiece podlegają (bez względu na stan zachowania):

- Zabytki nieruchome będące w szczególności:
 - a. krajobrazami kulturowymi;
 - b. układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi;
 - c. dziełami architektury i budownictwa;
 - d. dziełami budownictwa obronnego;
 - e. obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami, i innymi zakładami przemysłowymi;
 - f. cmentarzami;
 - g. parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni;
 - h. miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- Zabytki ruchome będące w szczególności:
 - a. dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej;
 - b. kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje;
 - c. numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami;
 - d. wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego;
 - e. materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 z 2001 r., Nr 129, poz.1440 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984);
 - f. instrumentami muzycznymi;
 - g. wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi;

- h. przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- Zabytki archeologiczne będące w szczególności:
 - a. pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa;
 - b. cmentarzyskami;
 - c. kurhanami;
 - d. relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej;

Ponadto ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6.2.) Ustawa określa także formy i sposób ochrony zabytków.

Formami ochrony zabytków są:

1. Wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.
 - Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisane do rejestru, a także jego nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna;
 - Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Sprawy te reguluje w/w ustawa oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14.05.2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2004 r., Nr 124, poz. 1305)
2. Uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego (po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków).
3. Utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez Radę Gminy.
4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględniające w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do

rejstru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych (ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym / Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.) W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wykonuje się obligatoryjnie dla całej gminy, ale nie jest ono powszechnie obowiązującym przepisem gminnym (art. 6 ust.7 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym- Dz. U. Nr 80, poz. 717) a jedynie wewnętrznym zobowiązaniem władz gminy, czyli tzw. aktem kierownictwa wewnętrznego. W myśl przepisów ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym głównym zadaniem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy (art.6 ust. 1) z uwzględnieniem m.in. uwarunkowań wynikających z przepisów szczegółowych dotyczących wystąpienia obiektów i terenów chronionych.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków;
- innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- parków kulturowych;

Na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami każda gmina prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków, która stanowi podstawę do sporządzenia Programu Opieki nad Zabytkami. Ewidencja ta jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych Wojewódzką Ewidencją Zabytków (art. 21 i 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami./ Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568). Ujęcie zabytku nieruchomego w Gminnej Ewidencji Zabytków samo w sobie nie stanowi formy jego ochrony, jednakże - obok zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia oraz parków kulturowych- stanowi podstawę do objęcia tych zabytków ochroną w formie zapisu w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Do obowiązków wójta, burmistrza lub prezydenta miasta należy w szczególności:

- sporządzanie (na okres 4 lat) programu opieki nad zabytkami (art.87);
- uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego województwa (art.18 i 19);
- program służy celom określonym w Ustawie (wymienionym w kolejnym rozdziale niniejszego opracowania);
- program przyjmuje Rada Gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;

- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
- z realizacji programu Wójt Gminy sporządza co 2 lata sprawozdanie, które następnie przedstawia Radzie Gminy;

III. Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art.7 ust.1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Istotne jest uwzględnienie innych uregulowań prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, w tym w:

1. ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz.717 z późn. zm.)
2. ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz.1118 z późn. zm.)
3. ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz.150)
4. ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz.880)
5. ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 z późn. zm.)
6. ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 13, poz. 123)
7. ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz.873 z późn. zm.)

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

1. ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.)
2. ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.)

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

1. ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz.673 z późn. zm.)

3.1. CELE PROGRAMÓW W ŚWIETLE USTAWY Z DNIA 21 LIPCA 2003R. O OCHRONIE ZABYTEKÓW I OPIECE NAD ZABYTEKAMI.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa zasadnicze cele programów opieki zabytkami.

Zgodnie z art. 87 ust.2 cyt. wyżej ustawy celem sporządzanych programów jest:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami – zgodność programu z dokumentami stworzonymi na poziomie krajowym.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 - 2013 I UZUPEŁNIENIE NARODOWEJ STRATEGII ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 - 2020 (DOKUMENT WDROŻENIOWY: NARODOWY PROGRAM KULTURY „OCHRONA ZABYTKÓW I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA LATA 2004-2013”).

Narodowa strategia Rozwoju Kultury na lata 2004- 2013 przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. oraz Uzupełnienie Narodowej strategii Rozwoju Kultury na lata 2004- 2020 r. są rządowymi dokumentami tworzącymi ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturowej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego regionów w Polsce.

Jej priorytetami są:

- Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe celem poprawy stanu zachowania zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.
- Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Program ten jest zgodny z Narodowym Planem Rozwoju (Ustawa z dnia 20.04.2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju Dz. U. Nr 116, poz.1206) oraz założeniami do krajowego programu ochrony zabytków.

Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

W Narodowym programie Kultury „Ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego” wytyczone zostały strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- Przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- Podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- Poszukiwania instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- Ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowania;
- Intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych;

4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY.

Program opieki nad zabytkami Gminy Pawłowiczki zgodny jest z kierunkami wyznaczonymi w **Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego na lata 2000- 2015**, w której dla prawidłowego rozwoju regionu przyjęto zasady:

1. Dbłości o instytucje kultury na terenie województwa opolskiego oraz konieczność stworzenia systemu ochrony dóbr kultury;
2. Ochrony dziedzictwa kulturowego, wielu obiektów zabytkowych przed zniszczeniem i dewaluacją jako obowiązek społeczności regionu i powinność wobec przyszłych pokoleń;
3. W sferze kultury przyjęto zasadę kreowania dobrego wizerunku regionu;
4. Kultura jako czynnik integracji społecznej, musi znaleźć miejsce w planach rozwojowych;
5. Tworzenie warunków trwałego zrównoważonego rozwoju poprzez rewitalizację i ochronę środowiska;

oraz celami zawartymi w **Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Opolskiego 2007- 2013** przyjętym uchwałą Zarządu Województwa Opolskiego nr 57/2006 z dnia 20 grudnia 2006 r. Głównym celem programu jest zwiększenie konkurencyjności oraz zapewnienie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej dla podniesienia atrakcyjności województwa opolskiego, jako miejsca do inwestowania, pracy i zamieszkania.

Z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego przyjęto następujące cele:

- Infrastruktura społeczna i szkolnictwo wyższe - z rozwinięciem na rozwój kultury oraz ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Aktywizacja obszarów miejskich i zdegradowanych - rewitalizacja obszarów miejskich oraz zagospodarowanych terenów zdegradowanych;

a także założeniami wynikającymi z **Programu Opieki nad zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2007- 2010.**

Program Opieki nad zabytkami woj. opolskiego na lata 2007- 2010 został przyjęty uchwałą Nr XIV/ 158/ 2007 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 20 grudnia 2007 r. Program zakłada 3 główne cele strategiczne z przyjęciem priorytetów:

Cel strategiczny nr I - Utrzymanie i zarządzanie zasobem regionalnego dziedzictwa.

- Priorytet 1 – realizacja zadań własnych samorządu woj. w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- Priorytet 2 – rewaloryzacja miast;
- Priorytet 3 – poprawa stanu zachowania krajobrazu i dziedzictwa regionalnego oraz odnowa wsi;
- Priorytet 4 – ochrona dziedzictwa archeologicznego;
- Priorytet 5 – rozwój muzealnictwa i wystawiennictwa;
- Priorytet 6 – rozwój instytucji opieki nad zabytkami;

Cel strategiczny nr II – Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego.

- Priorytet 1 – uznanie dziedzictwa kulturowego za bogactwo stymulujące rozwój gospodarczy;
- Priorytet 2 – wstrzymanie procesu degradacji założeń parkowo-pałacowych;
- Priorytet 3 – wspieranie inicjatyw mających na celu podniesienia rangi obiektów i zespołów zabytkowych;
- Priorytet 4 – wspieranie działań istniejących szlaków oraz inicjatyw na rzecz tworzenia nowych, obejmujących charakterystyczne dla województwa, cenne zespoły i obiekty zabytkowe;

Cel strategiczny nr III – Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego i rozwój tożsamości regionalnej.

- Priorytet 1 – podniesienie poziomu edukacji społeczeństwa dot. regionalnego dziedzictwa kulturowego;
- Priorytet 2 – powołanie nowych instytucji do spraw dziedzictwa i współpracy z już istniejącymi;
- Priorytet 3 – współpraca między regionami;

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

Program opieki nad zabytkami zgodny jest z dokumentami gminnymi o charakterze strategicznym wyznaczającymi długofalowe kierunki społeczno - gospodarczego rozwoju gminy i sposoby ich realizacji:

- Lokalny Program Rozwoju Gminy Pawłowiczki, przyjęty uchwałą Rady Gminy Pawłowiczki nr 233 z dnia 28.09.2005 r. w sprawie zmiany uchwały nr 94/ XX/ 04 z dnia 30.06.2004 r.
- Strategia Rozwoju Gminy Pawłowiczki na lata 2000- 2010;
- „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Pawłowiczki” przyjęte uchwałą;

W opracowaniu **Strategia Rozwoju Gminy Pawłowiczki** przedstawiono diagnozę społeczno - gospodarczą gminy, określono jej słabe i mocne strony, sformułowano priorytety i kierunki jej rozwoju. Strategia Rozwoju za główny cel stawia sobie wzmocnienie potencjału rozwojowego w oparciu o produkcję rolną. Dążeniami strategicznymi gminy jest m.in. zapewnienie wzrostu zamożności mieszkańców, wzbudzenie lokalnej przedsiębiorczości, zapewnienie dobrobytu mieszkańców. Jednym z celów pośrednich w tym obszarze jest także ochrona dziedzictwa kulturowego. Należy nadmienić przy tym, że Strategia spójna jest także z Narodowym Planem Rozwoju w odniesieniu do tzw. osi rozwoju, która zakłada „wzmocnienie potencjału rozwojowego regionów i przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów”.

Słabymi stronami jest mała atrakcyjność gminy jako ośrodka turystyczno-rekreacyjnego, słabo rozbudowana baza noclegowo-gastronomiczna oraz wymagające renowacji zabytki, co negatywnie wpływa na warunki wypoczynku mieszkańców. Mocnymi stronami czyste środowisko, naturalne walory krajobrazowe.

Natomiast w **Lokalnym Programie Rozwoju Gminy Pawłowiczki** wskazano na potencjał turystyczny związany w głównej mierze z dużymi możliwościami agroturystycznymi gospodarstw a także z zagospodarowaniem zbiornika wodnego Grodzisko oraz na zasoby mieszkaniowe gminy pochodzące głównie z okresu przed II Wojną Światową (około 80 %) a więc posiadające cechy zabytkowe. Wskazano na trudności w ich eksploatacji z powodu konieczności przeprowadzenia niezbędnych remontów.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Pawłowiczki zawiera n/w ustalenia w zakresie ochrony dóbr kultury:

- Ochrona stanowisk archeologicznych polegająca na dopuszczeniu prowadzenia wszelkich prac ziemnych na terenie udokumentowanego stanowiska lub jego rejonie, pod nadzorem archeologicznym oraz w przypadku odkrycia reliktyw zabytkowych przeprowadzeniu badań specjalistycznych;
- Ochrona i rewaloryzacja układu przestrzennego zabytkowego parku wiejskiego, starodrzewu oraz elementów małej architektury, w uzgodnieniu z WKZ w Opolu;

- Ochrona konserwatorska oraz rewaloryzacja obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ochrona cech zabytkowych obiektów wpisanych do ewidencji zabytków, w uzgodnieniu z WKZ w Opolu;
- Weryfikacja listy i adresów obiektów wpisanych do ewidencji zabytków;
- Uwzględnienie w bieżącej działalności administracyjnej oraz przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązku ochrony i rewaloryzacji cech przestrzennych zachowanego układu w zakresie rozplanowania, skali i gabarytów zabudowy, linii zabudowy i sposobu sytuowania budynków oraz przebiegu i szerokości historycznych szlaków komunikacyjnych, przy dopuszczeniu uzupełnienia jego kompozycji poprzez kontynuację istniejącego ładu przestrzennego oraz twórczego korygowania struktury i formy przestrzennej w dostosowaniu do współczesnych potrzeb;
- Rewaloryzacja i ochrona konserwatorska obiektów i układów zabytkowych;
- Rezygnacja z rytunizacji poczynań planistyczno - przestrzennych oraz architektonicznych w stosunku do układów objętych ochroną oraz obiektów istniejących i nowych;
- Dopuszczenie tylko cięć pielęgnacyjnych i sanitarnych na terenach zespołów zieleni parkowej i cmentarnej, za zgodą właściwych służb WKZ oraz Konserwatora Przyrody w Opolu;
- Obowiązek uzgodnienia wszelkich decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;

oraz ustalenia w zakresie ochrony krajobrazu przyrodniczego i kulturowego, m.in.:

- Respektowanie w bieżącej działalności administracyjnej oraz sporządzanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony indywidualnych cech krajobrazu kulturowego oraz współtworzącego go krajobrazu przyrodniczego, zasad kontynuacji miejsca w zakresie układów przestrzennych i cech obiektów architektonicznych;
- Ochrona i rewaloryzacja układów i obiektów zabytkowych oraz ich sylwety krajobrazowej oraz osłabienie negatywnego oddziaływania istniejących zbyt wysokich obiektów lub zespołów obiektów usytuowanych wewnątrz strefy, zakłócających odbiór zabytkowej sylwety oglądanej zabudowy;
- Rozwój turystyki, rekreacji i wypoczynku oraz obsługi motoryzacji i ruchu turystycznego;
- Podjęcie działań w kierunku rozwoju agroturystyki, kwalifikowanych form wypoczynku weekendowego (ośrodki wędkarskie, kluby jeździeckie), turystyki krajoznawczej oraz obsługi ruchu turystycznego;

5.2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY I ZASOBÓW ZABYTKOWYCH

Warunki topograficzne i społeczno - demograficzne

Gmina Pawłowiczki położona jest w południowo- wschodniej części województwa opolskiego, w obszarze administracyjnym powiatu Kędzierzyn- Koźle. Siedzibą władz gminy jest miejscowość Pawłowiczki. Gmina ma charakter typowo rolniczy w jej skład wchodzi 23 wsie:

- Borzysławice;

- Chrósty;
- Dobieszów;
- Dobrosławice;
- Gościęcín;
- Grodzisko;
- Grudynia Mała;
- Grudynia Wielka;
- Jakubowice;
- Kózki;
- Karchów;
- Ligota Wielka;
- Maciowakrze;
- Milice;
- Mierzęcín;
- Naczęsławice;
- Ostroźnica;
- Pawłowiczki;
- Przedborowice;
- Radoszowy;
- Trawniki;
- Ucieszków;
- Urbanowice;

Siedzibą Gminy jest wieś Pawłowiczki będąca ośrodkiem administracyjnym a także centrum gospodarczym i kulturalnym. Tu koncentruje się działalność produkcyjna, handlowo-usługowa oraz lokalne życie społeczne. Gmina o charakterze rolniczym z racji swojego położenia znajduje się w strefie oddziaływania gospodarczego, społecznego i kulturowego powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego. Na obszarze gminy przeważają użytki rolne 88 % powierzchni, 5 % zajmują lasy i grunty leśne, pozostałe grunty to tereny zainwestowane lub nieużytki. Na terenie gminy działają liczne podmioty gospodarcze skupione głównie w branży rolniczej i przetwórstwa przemysłowo - rolnego, transportowej, magazynowej, handlowej i budowlanej a także rzemiosła usługowego.

Gmina Pawłowiczki leży w obrębie dwóch jednostek morfologicznych: Płaskowyżu Głubczyckiego i Kotliny Raciborskiej. Pod względem fizjograficznym północny i północno-wschodni obszar gminy to równina o mało urozmaiconej rzeźbie, na południu w obszarze Płaskowyżu Głubczyckiego, rzeźba terenu jest bogatsza i bardziej urozmaicona. I tak północna część terenu gminy ma rzeźbę niskofalistą (grunty wsi Naczęsławice i Trawniki), w środkowej fałisto - pagórkowatą (Kózki, Gościęcín, Borzysławice, Ucieszków, Pawłowiczki, Ostroźnica). Pagórki występują w północnej i środkowej części gminy mają charakterystyczne dla obszarów lessowatych rozległe, płaskie, lekko zaokrąglone wierzchołki i łagodne zbocza, łatwe do uprawy. Dla południowo - zachodniej i południowo - wschodniej części gminy charakterystyczna jest zróżnicowana rzeźba wysokopagórkowata (wieś Milice, Jakubowice, Grudynia Mała, Grudynia Wielka, Radoszowy, Dobrosławice, Dobieszów i Maciowakrze oraz Chrósty). Gospodarka Gminy Pawłowiczki to przede wszystkim rolnictwo i przemysł rolno-spożywczy. Zaledwie kilka procent z ogółu mieszkańców pracuje w II i w III sektorze gospodarki narodowej. Spowodowane to jest warunkami naturalnymi charakteryzującymi obszar gminy, doskonale nadającymi się do uprawy i hodowli zwierząt. Warunki te przyczyniły się do wczesnego zasiedlenia tych ziem i zdeterminowały przyszły rozwój.

5.2.1. ZARYS HISTORII WSI

Początki osadnictwa na terenie Gminy Pawłowiczki sięgają czasów przedhistorycznych czego świadectwem są liczne zabytki archeologiczne pochodzące z okresu neolitu, brązu i żelaza. Osadnictwu sprzyjał łagodny klimat, urodzajność gleb, ukształtowanie terenu o lekko pofalowanej rzeźbie oraz rozbudowany system wodny. Na początku XIII w. dotarła tu wielka fala osadnictwa zachodnioeuropejskiego, było to osadnictwo flamandzkie, walońskie i niemieckie, które w historiografii ostatecznie przybrało nazwę osadnictwa niemieckiego. Osadnictwo to skupiało się w zachodniej oraz w południowej części terenu gminy. W efekcie XIII w. kolonizacji lokowano 14 wsi: Dobrosławice (1204 r.), Gościęcín (1221 r.), Kózki (1221 r.), Karchów (1223 r.), Grudynia Wielka (1223 r.), Ucieszków (1223 r.), Maciowakrze (1223 r.), Trawniki (1223 r.), Urbanowice (1223 r.), Naczęsławice (1223 r.), Przedborowice (1224 r.), Radoszowy (1228 r.), Grodzisko (1234 r.), Ostrożnica (1281 r.). W XIV- XVI wieku osadnictwo na terenie gminy utrwaliło się poprzez lokowanie pozostałych wsi: Milice (1303 r.), Dobieszów (1305 r.), Grudynia Mała (1354 r.), Jakubowice (1406 r.), Pawłowiczki (1453 r.), Borzysławice (1531 r.), Ligota Wielka (1532 r.). Dzisiejsza sieć osadnicza prawie całkowicie wykształciła się do końca w XVI w. Dopiero w okresie XVII-XIX wieku powstają następne wsie, na skutek wydzielenia gruntów dla folwarków lub przysiółków rolno-robotniczych wsi wcześniej istniejących. Są to najmniejsze wsie gminy: Chrósty/ folwark wsi Radoszowy (1679 r.), Mierzęcín (1845 r.) oraz Opatrzność/ będąca przysiółkiem wsi Pawłowiczki (1783 r.).

Wśród wsi kmiecych powstałych w wyniku lokacji Naczęsławice, Urbanowice, Gościęcín, Kózki, Ucieszków, Maciowakrze, Dobieszów, charakteryzują się regularnym układem siedliska wiejskiego oraz rozłógów (pól) posiadających układ niwowo-łanowy, natomiast wsie Grodzisko, Grudynia Mała, Ostrożnica, Przedborowice to wsie z nieregularnym układem rozłógów przy zachowanej stosunkowo dużej regularności siedliska. Wsie: Chrósty, Dobrosławice, Radoszowy, Warmuntowice powstały jako folwarki bez wsi kmiecej o blokowym układzie pól.

Ukształtowane w średniowieczu typy układów przestrzennych wsi pomimo późniejszych przekształceń są czytelne i zachowały się w zasadniczej formie do dziś. Prezentują je:

- układ owalnicowy - Gościęcín, Ucieszków, Ostrożnica, Dobieszów;
- ulicówka - Naczęsławice, Grodzisko, Urbanowice, Kózki, Grudynia Mała, Przedborowice, Mierzęcín;
- wieś placowa - Maciowakrze;
- wielodrożnica - Pawłowiczki;
- Folwark - Trawniki, Ligota Wielka, Milice, Jakubowice, Grudynia Wielka, Borzysławice, Karchów, Dobrosławice, Radoszowy i Chrósty;

We wsiach: Naczęsławice, Urbanowice, Gościęcín, Przedborowice, Ostrożnica, Maciowakrze, Dobieszów, Grudynia Mała folwarki zlokalizowano poza genetycznym układem wcześniejszej wsi kmiecej.

5.2.1. ZABYTKI KULTUROWE

Budownictwo wiejskie

Do XIX w. w wiejskiej zabudowie mieszkalnej i gospodarczej gminy dominowało budownictwo drewniane w konstrukcji zrębowej. Niestety do czasów dzisiejszych na terenie gminy nie zachowały się przykłady tego rodzaju domów mieszkalnych, jedynym przykładem zastosowania drewnianej konstrukcji jest zachowany w Ostroźnicy lamus (budynek gospodarczy) o ścianach pokrytych gliną.

Zabudowę poszczególnych wsi tworzą w przeważającej mierze zabudowania gospodarstw rolnych- zagrody usytuowane po obu stronach drogi. Parcele najczęściej mają plan prostokąta, o układzie prostopadłym do osi ulicy. W obrębie działek, od frontu znajduje się budynek mieszkalny, przeważnie o układzie szczytowym, choć zabudowa kalenicowa jest również licznie reprezentowana. Budynki mieszkalne posiadają zazwyczaj jedną lub dwie kondygnacje. Kryte są wysokimi dachami dwuspadowymi, poszycie dachówką ceramiczną, przeważnie karpiówką układaną podwójnie w koronkę.

Zabudowania gospodarcze realizowano zazwyczaj w głębi posesji ze stodoła ustawioną prostopadle do budynku mieszkalnego. Zamykała ona podwórze gospodarcze i oddzielała majdan od pól. Duże wrota posiadały wyjazdy z obu stron. Pozostałe budynki gospodarcze zagrody: obory, chlewy, wozownie itp. sytuowano po bokach podwórza, prostopadle do stodoły.

Budynki mieszkalne łączą się zwykle z zabudowaniami gospodarczymi. W I ćw. XIX w. wykształcił się typ budynku wiejskiego, mocno wydłużonego, ustawionego szczytem do drogi, łączącego w sobie funkcję mieszkalną od frontu i gospodarczą w głębi parceli. Ten typ zabudowy był powszechny przez cały XIX w. aż do pocz. XX w. Najstarsze tego typu realizacje charakteryzują się stosunkowo niskimi ścianami i wysokim dachem. Później proporcje te uległy zmianom. Pojawiały się użytkowe poddasza lub drugie kondygnacje. Rozwiązania te są szeroko stosowane w zabudowie wiejskiej gminy.

W nielicznych zagrodach zachowały się do dziś układy z budynkiem gospodarczym usytuowanym szczytowo, naprzeciw budynku mieszkalnego. Budynek mieszkalny połączony jest z budynkiem gospodarczym typowym niegdyś dla zabudowy gminy murem z bramą i furtą zamkniętą spłaszczonym łukiem. Bramy posiadają konstrukcje drewnianą z prostokątnymi wrotami lub murowaną z przejazdem zamkniętym łukiem spłaszczonym.

Tego typu rozwiązania zachowane są nielicznie i jako cechy architektoniczne o wartościach regionalnych wymagają ochrony.

Układy te występują także w zagrodach wiejskich z budynkiem mieszkalnym dwukondygnacyjnym i gospodarczym jednokondygnacyjnym.

Elewacje budynków otynkowane gładko posiadają podziały profilowanymi gzymsami umieszczonymi zazwyczaj pod okapem dachu i u podstawy trójkątnego szczytu. Tego typu rozwiązanie spotykamy najczęściej w domach pochodzących z 2 poł. XIX w. i pocz. XX w. Odmianą tego wariantu jest szczyt trójkątny z krótkimi odcinkami gzymsów u nasady. Okna zazwyczaj prostokątne ze stolarką drewnianą o podziale krzyżowym ujmują profilowane opaski. W nielicznych budynkach zachowany jest bogatszy wystrój elewacji czerpiący z repertuaru form architektury neoklasycystycznej. W wielu budynkach pojawia się kapliczka wnękowa z figurką świętego (świętej) umieszczona w wierzchołku szczytu. Ma ona zazwyczaj formę zamkniętej półkolistej niszy obwiedzionej profilowaną opaską. Motyw ten można uznać za rodzaj regionalizmu.

Występują także wolnostojące budynki mieszkalne bez towarzyszącej mu zabudowy gospodarczej. Są to przeważnie niewielkie, jednokondygnacyjne budynki usytuowane szczytowo ze skromną dekoracją architektoniczną.

Rzadziej występują budynki o układzie kalenicowym, z sienią na osi, niekiedy podkreślona lukarną w połąci dachu. Są to zazwyczaj obiekty jednokondygnacyjne kryte

wysokimi dachami dwuspadowymi. Typ ten występował od pocz. XIX w. i kontynuowany był w różnych odmianach po pocz. XX w. W układzie tym występowały też budynki dwukondygnacyjne, kryte dachami dwuspadowymi o mniejszym kącie nachylenia połaci. Niekiedy posiadały one ozdobne wykroje szczytów.

Pojawiają się też budynki o przysadzistej bryle osadzonej w XVIII w. sposobie kształtowania formy architektonicznej, Są to obiekty murowane, otynkowane, jednokondygnacyjne, kryte wysokimi dachami dwuspadowymi z naczółkami.

Przez cały XIX w. w większości wznoszono budynki mieszkalne w połączeniu z budynkami gospodarczymi lub umieszczone w zagrodzie. Rzadkością były budynki wolnostojące o przeznaczeniu wyłącznie mieszkalnym. Spotykamy je owszem, ale nie są one typem powszechnym zabudowy wsi. Budynki o funkcji wyłącznie mieszkalnej zaczynają się upowszechniać dopiero w pierwszych dziesięcioleciach XX w. Zwykle uzyskują one formę niewielkich domów jednorodzinnych, jaką możemy spotkać zarówno na obszarach wiejskich jak i na obrzeżach miast. Niektóre zyskują wyszukaną architekturę i noszą cechy zabudowy willowej.

Opisane wyżej budynki mieszkalno - gospodarcze, jak i pełniące wyłącznie funkcję mieszkalną posiadają otynkowane elewacje, detal architektoniczny wykonany w tynku. Oprócz tego typu budynków na terenie gminy znajduje się grupa obiektów wzniesionych w tzw. stylu ceglanym, z elewacjami z uwidocznionym wątkiem mury i dekoracją z cegieł i kształtek ceramicznych lub tynku. Obiekty te pochodzą zazwyczaj z pierwszych dekad XX w.

Nieco odmiennie przedstawia się rozwój, ukształtowanie przestrzenne i charakter zabudowy wsi Pawłowiczki o wyraźnych cechach urbanistycznych i architektonicznych nawiązujących do rozwiązań miejskich. Wieś o układzie wielodrożnicowym i nieregularnym układzie ulic powstała w wyniku intensywnego rozwoju w ostatniej ćwierci XVIII w. rozwijała się w północno- wschodniej części na wyniesieniu terenu, około 1 km od obecnego centrum. Jej ośrodkiem był kościół z cmentarzem, dwór i folwark. Około 1780 r. wieś wraz z majątkiem została wykupiona staraniem E.J.v. Seylitzza przez wspólnotę religijną rzemieślników- ewangelików (Bruder Unitat zu Herrnhut). Dla swoich członków wspólnota założyła nową miejscowość bezpośrednio przy starej wsi, nazywając ją Gnadenfeld (nazwy Pawłowiczki, niem. Pawlowitzke i Gnadenfeld używane były równolegle do 1937 r.). Miejscowość otrzymała regularne rozplanowanie według projektu M. Rietz'a, jej ośrodkiem był czworoboczny plac z budynkiem łączącym w sobie ratusz, szkołę i dom modlitwy. Przy krótszych pierzejach znajdowały się dużych rozmiarów budynki Dojm Sióstr i Dom Bracki, przy dłuższych pierzejach i ulicach wybiegających z narożników zabudowa jednorodzinna. Były to budynki jedno i dwukondygnacyjne z użytkowym poddaszem i dachami naczółkowymi krytymi łupkiem. Okna ujmowały profilowane obramowanie. Tę fazę reprezentuje budynek ob. Urzędu Gminy wzniesiony w 1780 r.

W 1812 r. na od placu został wzniesiony dwór (rządcówka) z zabudowaniami folwarcznymi. Na zachód od placu założono aleję lipową prowadzącą na cmentarz ewangelicki.

Dziewiętnastowieczna zabudowa Pawłowiczek posiadała wyraźnie cechy architektury miejskiej. Budynki wznoszono w zwartym układzie pierzejowym, przeważnie jako obiekty dwukondygnacyjne, kryte dachem płaskim, nawiązujące bryłą i wystrojem architektonicznym do kamienic czynszowych. Elewacje z regularnym rytmem prostokątnych otworów okiennych artykułowały profilowane gzymsy międzykondygnacyjne, wokół okien występowały obramienia z naczółkami.

Podobnie do Pawłowiczek wieś Borzysławice (do 1931 r. na prawach miejskich) posiadała regularną zabudowę powstała w wyniku przekształcenia starej wsi w założenie miejskie. Założenia miasta dokonał w 1788 r. szambelan Gerhard v. Sass przekształcając wieś w osadę targową. Powstały wówczas 23 budynki mieszkalne dla rzemieślników

ulokowane wzdłuż ulicy przebiegającej na osi wsch.- zach., rozszerzającej się rombowo dla utworzenia placu targowego. Na północ od placu znajdował się mur założenia dworskiego, na południe ciąg budynków mieszkalnych z Bramą Żabią (rozebrana), w formie czworobocznej wieży, pełniąca funkcję ratusza i więzienia.

Domy w zabudowie pierzejowej, kalenicowe, dwukondygnacyjne, kryte dachami dwuspadowymi. Bez cech stylowych. Część budynków rzemieślniczych wykupił a następnie rozebrał po 1829 r. następny właściciel Borzysławice Juliusz Foelkel w celu powiększenia parku dworskiego. Do dnia dzisiejszego zachowała się skrajna zabudowa, od wschodu i od zachodu przy bramie Berlińskiej, część środkową rozebrano w ostatniej dekadzie XX w.

Budownictwo sakralne

W dziesięciu wsiach znajdują się kościoły (Gościęcín, Grudynia Wielka, Maciowakrze, Milice, Naczesławice, Ostroźnica, Pawłowiczki, Radoszowy, Trawniki, Ucieszków) wszystkie mają charakter zabytkowy. Siedem z nich (Gościęcín, Maciowakrze, Milice, Naczesławice, Pawłowiczki, Radoszowy, Ucieszków) wpisanych jest do rejestru zabytków woj.opolskiego i podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej, trzy figurują w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków. Każda posiada wysoką wieżę, która stanowi główny akcent wertykalny układu ruralistycznego.

Już w średniowieczu wzmiankowane jest istnienie kościołów w Gościęcínie (pocz. XIV w.), Maciowakrzach (1223 r.), Milicach (1303 r.), Naczesławicach (1418 r.), Pawłowiczkach (1275 r.), Radoszowach (1418 r.) oraz Ucieszkowie (1358 r.) niestety do czasów obecnych na terenie gminy nie zachowała się żadna świątynia pochodząca z tego okresu. W budownictwie sakralnym podobnie jak na większości terenów Opolszczyzny dominowało wówczas budownictwo drewniane. Przeważał schemat małych, jednonawowych kościółków konstrukcji zrębowej, z węższym zamkniętym trójbocznie prezbiterium.

Tak też przedstawiał się schemat jednego z dwóch zachowanych na terenie gminy świątyń drewnianych, Kościoła p.w. św. Jadwigi we wsi Radoszowy.

Obecnie kościół zabudowany w 1730 r. na miejscu poprzedniego, gotyckiego. W 1929 r. powiększony przez wbudowanie poprzecznie w nawę korpusu z trójbocznym prezbiterium od północy. Od zach. kwadratowa wieża. Wzniesiony w konstrukcji zrębowej, na zewnątrz pobity eternitem. Wewnątrz zachowane cenne wyposażenie m.in. ołtarze stylu regencyjnym i rokokowym.

Podobną konstrukcję zrębową prezentuje kościół odpustowy w Gościęcínie Mierzęcinie p.w. św. Bryksjusza, drugi z drewnianych kościołów istniejących na terenie gminy Pawłowiczki. Zlokalizowany poza wsią, przy drodze do wsi Kózki, na niewielkim wyniesieniu terenu, w otoczeniu starych drzew. W sąsiedztwie kościółka znajduje się pustelnia i źródło.

Zbudowany w 1661 r. z fundacji Marty i Marcina Wolfa. Gruntownie odnowiony w 1880 r. wzniesiony na planie krzyża łacińskiego o trójbocznie zamkniętych ramionach. Bezwieżowy, pośrodku kalenicy sygnaturka. Ściany na zewnątrz pobite gontem. We wnętrzu zachowane jest oryginalne wyposażenie pochodzące z czasów budowy kościoła.

Mieszaną konstrukcję drewniano- murowaną prezentuje kościół p.w. św. Marcina w Milicach. Zbudowany w 1573 r. w stylu renesansowym o skromnych cechach stylowych. Korpus nawowy murowany z kamienia, otynkowany, przy nim od zachodu czworoboczna wieża, w dolnej części murowana, w górnej drewniana w konstrukcji słupowej, odeskowana. Wnętrze jednonawowe, kryte stropem płaskim, prezbiterium nakryte sklepieniem kolebkowym z lunetami z dekoracją sztukatorską.

Cenną grupę obiektów sakralnych gminy są kościoły barokowe: kościół p.w. św. Floriana w Maciowakrzcu, kościół p.w. św. Stanisława w Naczęsławicach i kościół św. Andrzeja i Jakuba w Pawłowiczkach.

Zbudowany w l. 1772- 1773 wg planów Michała Clementa z Krnowa. Usytuowany na wniesieniu terenu, w otoczeniu cmentarza, w centrum wsi. Jego monumentalna fasada z wysoką, czworoboczną wieżą stanowi dominantę przestrzenną miejscowości. Wieża o zaokrąglonych narożach ujętych pilastrami, podzielona gzymsami na trzy kondygnacje. W 1-wszej kondygnacji trójkątny naczółek z kartuszem z herbem klasztoru cystersów w Rudach Wielkich. Wieża zwieńczona barokowym hełmem baniastym. Wewnątrz cenna polichromia rokokowa wykonana przez Franciszka Sebastiniego. Kościół otoczony jest murem z bramką i dwiema furtami.

Równie interesującym przykładem barokowej architektury sakralnej jest kościół p.w. św. Stanisława w Naczęsławicach. Zbudowany w 1724 r. staraniem klasztoru franciszkanów w Głogówku. Wokół kościoła cmentarz i mur wzmacniany szkarpami.

Kościół o zwartej, nakrytej ceramicznym dachem dwuspadowym bryle posiada w elewacji frontowej czworoboczną wieżę wtopioną w korpus. Fasada o płynnej linii z narożnikami zaokrąglonymi i wklęsłymi, półszczytami ze spływami i bogatą artykulacją pilastrami i wyładowanymi gzymsami prezentuje pełne cechy barokowe.

Późnobarokowy charakter ma kościół p.w. św. Andrzeja i Jakuba w Pawłowiczkach. Zbudowany w latach 1782- 1783, usytuowany na wzniesieniu a północnej części wsi. Jest to budowla trójnawowa, bazylikowa. Od zachodu elewację akcentuje czworoboczna o zaokrąglonych narożnikach, zwieńczona hełmem baniastym z latarnią.

Jedyną wzniesioną w stylu klasycystycznym świątynią na terenie gminy jest kościół p.w. Opatrzności Bożej w Ucieszkowie. Zbudowany w 1805 r. Usytuowany pośrodku wsi, na wzniesieniu, otoczony cmentarzem. Jego monumentalna bryła z wysoką wieżą o zaokrąglonych narożnikach stanowi dominantę przestrzenną miejscowości. Na uwagę zasługują dwie półkoliste nisze po obu stronach wieży z figurami św. Floriana i nieoznaczonego wojownika.

Kościół w Grudyni Wielkiej, Ostroźnicy i Trawniku to trzy świątynie na terenie gminy zabudowane w stylach neohistorycznych u schyłku XIX w.

Najstarszym z nich jest neogotycki kościół p.w. Ducha Świętego w Ostroźnicy wzniesiony w latach 1890- 1891. Jest ceglana pseudobazylika z węższym prezbiterium zamkniętym prosto i kwadratową, wysoką wieżą w fasadzie.

Nieco później bo w l. 1895- 1896 r. został wzniesiony neogotycki kościół p.w. Nawiedzenia NMP w Grudyni Wielkiej. Prezentuje on analogiczne rozwiązania formalne z ceglany wątkiem elewacji i dekoracja fryzami arkadowymi, jednakże prezbiterium posiada trójboczne zamknięcie.

Mniej więcej w tym samym czasie został wzniesiony kościół p.w. NMP Nieustającej Pomocy w Trawniku. Zbudowany w 1897 r. w stylu neogotyckim, posiada otynkowane elewacje o skromnych cechach stylowych wyrażonych poprzez zamknięte łukiem ostre otwory okienne.

Zabudowania parafialne

Kościółom towarzyszą zabudowania parafialne: plebanie i towarzyszące jej budynki gospodarcze. Spośród zabudowań parafialnych najciekawszy jest zespół zabudowań plebanii w Gościęcinie. Składa się on z:

- budynku plebanii zbudowanej w 1723 r. przebudowanej na pocz. XX w.
- spichlerza plebańskiego zbudowanego około poł. XIX w.

Wysoką wartość zabytkową posiada plebania kościoła parafialnego we wsi Maciowakrze. Zbudowana w 1780 r. w stylu barokowym, według projektu arch. Michała Clementa. Murowana, dwukondygnacyjna z użytkowym poddaszem w wysokim dachu mansardowym. Zabudowania plebańskie otoczone murem.

Towarzyszące plebanii budynki gospodarcze pochodzą z XIX/ XX w.

Tradycyjna formą dużego domu wiejskiego prezentuje plebania kościoła w Ucieszkowie. Zbudowana w 2 poł. XIX w., dwukondygnacyjna, kryta wysokim dachem dwuspadowym. Narożniki zaakcentowane lizenami. W ścianie szczytowej kapliczka wnękowa zamknięta łukiem pełnym w niej figur MB z Dzieciątkiem.

Na uwagę zasługuje też zespół zabudowań plebańskich przy kościele parafialnym w Naczesławicach. W jego skład wchodzi budynek plebanii i zabudowania gospodarcze. Obiekty usytuowane są przy ul. Spółdzielczej w niewielkiej odległości od kościoła i stanowią zasadniczy element zabudowy ulicy.

Znacznie młodsza bo pochodząca z lat 30 XX w. jest plebania kościoła parafialnego w Ostrożnicy. Prezentuje ona typową dla tego okresu miejską architekturę willową z wysokim ceramicznym dachem naczółkowym z użytkowym poddaszem umieszczonym w dwuosiowej lukarnie. Zachowała ona oryginalne okiennice i okno powiekowe w dachu lukarny.

Kaplice i kapliczki

Na obszarze całej gminy występuje wiele typów kapliczek przydrożnych i przydomowych. Wśród nich są kapliczki murowane i jedna drewniana. Fundowane one były przez osoby prywatne lub społeczności wiejskie, jako wota dziękczynne lub dla upamiętniania ważnych wydarzeń. Są one materialnym świadectwem dziejów społeczności wiejskiej i losów indywidualnych. Wznoszone były z różnych przyczyn i okoliczności, a to w intencji szczęśliwego powrotu z wojny, a to za ochronę rodziny od morowego powietrza w okresie epidemii, a to za szczęśliwe pożycie rodziny czy ku czci świętego itp. Istniejące kapliczki powstały głównie w okresie od poł. XIX w. do pocz. XX w. Powszechnie występującym typem na terenie gminy jest kubaturowa kapliczka jednokondygnacyjna, założona na planie kwadratu lub prostokąta kryta dachem dwuspadowym, usytuowana szczytowo, wolnostojąca lub przylegająca do budynku lub ogrodzenia. Wnętrze jednoprzestrzenne, otwarte łukiem pełnym lub ostrołucznie, w nim figura świętego lub ołtarz. Brak kapliczek wieżowych i słupowych. Natomiast kaplice formą architektoniczną nawiązują do jednoprzestrzennych, niewielkich kościółków.

Jedyną drewnianą kapliczką na terenie gminy jest kapliczka przydrożna w Karchowie przy domu nr 24. Kapliczka stanowi ażurowa osłonę posągu św. Jana Nepomucena.

Zbudowana według tradycji w 1840 r. w drewnianej konstrukcji słupowej z zastrzałami i połączeniami typu ciesielskiego. Kaplica jest przykładem budownictwa ludowego i osiemnastowiecznego etapu rozwoju techniki ciesielskiej na Śląsku z zastosowaniem ramowo- przestrzennej konstrukcji wspartej na czterech słupach.

Powszechnie reprezentowanym typem realizowanym w różnych odmianach w zakresie sposobu dekoracji i artykulacji elewacji są kapliczki murowane, otynkowane założone na planie prostokąta, kryte dachami dwuspadowymi.

Kapliczka we wsi Maciowakrze, przy domu ul Mickiewicza 9, zbudowana w I poł. XIX w. posiada w centrum elewacji frontowej zamknięty półkolisty otwór drzwiowy, drzwi drewniane, jednoskrzydłowe z drobnym podziałem szczelinkami. Szczyt trójkątny ze sterczynami.

Odmianę tego typu prezentuje kapliczka zlokalizowana przy ul. Głównej 18 w Ucieszkowie. Zbudowana w pocz. XIX w. murowana, otynkowana. Prostokątna, sklepiona kolebkowo. Wejście zamknięte półkoliście w profilowanym obramowaniu. Dach siodłowy kryty blachą (pierwotnie dachówką). Wewnątrz figura św. Jana Nepomucena.

Kolejną wersją tego typu jest kapliczka w Milicach w płn.-wsch. narożniku parku dworskiego, przy ul. Majątkowej. Zbudowana zapewne w XVIII w., murowana, otynkowana, zamknięta trójbocznie z wejściem prostokątnym w obramieniu z kluczem flankowanym pilastrami dźwigającymi arkadę zamkniętą półkoliście. W szczycie skuty kartusz herbowy. Całość nakrywa wysoki dach dwuspadowy.

Na terenie gminy występują też kaplice. Prezentują one różne rozwiązania architektoniczne, od prostych form z ekspozycją ceglanego budulca w stylu nawiązującym do neogotyku (np. kaplica w Urbanowicach) do rozbudowanych w formie małych kościółków (np. kaplica w Kózkach).

Kaplica zbudowana ok. poł. XIX w. murowana z cegły, otynkowana. Prostokątna z półkolistą apsydą i prostokątną kruchtą. Szczyt trójkątny ze sterczynami. Dach dwuspadowy z sygnaturką w kalenicy.

Zespoły pałacowo (dworsko) – parkowe z folwarkami

Prawie w połowie z 23 wsi sołeckich gminy Pawłowiczki występują założenia pałacowo (dworsko) - parkowe z folwarkami. To nasycenie zespołami architektury rezydencjonalnej jest cechą charakterystyczną gminy i wynika z jej naturalnych warunków przyrodniczo - krajobrazowych sprzyjających rozwojowi rolnictwa. Brak natomiast zespołów architektury obronnej co potwierdza rolniczy charakter gminy.

Już od czasów średniowiecznych występują informacje o właścicielach ziemskich i ich siedzibach, niestety nie dotrwały do naszych czasów nawet relikty tych budowli. W XVII i XVIII w. ukształtowała się struktura przestrzenna folwarku feudalno - pańszczyźnianego, na który składa się siedziba właściciela: dwór szlachecki lub pałac wraz z kompleksem zabudowań gospodarczych. Większe lub mniejsze majątki (w zależności od zamożności szlachty) występowały prawie w każdej wsi, determinując w znacznym stopniu jej układ przestrzenny. Zlokalizowane były zazwyczaj w centralnej części wsi, w pobliżu kościoła lub w miejscu najbardziej dogodnym komunikacyjnie, przy skrzyżowaniu dróg wiejskich. Dwór, który był głównym punktem założenia sytuowano w miejscu eksponowanym na wyniesieniu terenu (Grudynia Wielka, Grudynia Mała, Jakubowice, Milice, Trawnik) z rozległym widokiem na pola, a w szczególności na zabudowania gospodarcze. W otoczeniu dworu znajdowały się parki ozdobne, najczęściej o charakterze krajobrazowym.

Budynki folwarczne sytuowano w miarę możliwości najbliżej pól uprawnych, wokół czworobocznego podwórza gospodarczego. Budynki inwentarskie takie jak obory, stajnie, owczarnie wznoszono zazwyczaj wzdłuż dłuższych boków podwórza, budynki związane z uprawą roli, spichlerze i stodoły zazwyczaj najbliżej pól.

Dynamiczny rozwój założeń rezydencjonalno - folwarcznych nastąpił w połowie XIX w. pod wpływem rewolucji agrarnej (rozpowszechnienie uprawy ziemniaka, wzrost pogłowia zwierząt hodowlanych). Dokonały się wówczas znaczne zmiany w układzie przestrzennym i formie architektonicznej folwarku. Pojawiły się olbrzymie obory i stajnie oraz wielkie stodoły i spichlerze. Zwiększył się obszar dziedzińca gospodarczego, niekiedy był to system kilku podwórz (np. Borzysławice). Majątek zamieniał się w kontrybucje wojenne wypłacone przez Francję na rzecz Prus. Wywołany tym potężny ruch budowlany zmienił oblicze rezydencji. Wznoszono nowe dwory i pałace lub przebudowywano stare. Wraz ze zmierzchem form klasycystycznych architektki coraz częściej sięgali do wzorów historycznych z różnych epok

budowlanych, często z repertuaru form gotyku angielskiego (Grudynia Wielka). Innym stylem, który ukształtował oblicze architektury rezydencjonalnej był neoklasycyzm z wzorem włoskiej willi (Chrósty). Od 2 poł. XIX w. modne stały się naśladownictwa innych stylów architektonicznych, szczególnie renesansu w redakcji północnej. Powstawały także rezydencje, które łączyły elementy neoklasycystyczne z neobarokowymi (Grudynia Mała, Jakubowice).

Borzysławice

Wzniesiony pod koniec XVIII w. przez Wilhelma v. Sass z wykorzystaniem zrębów poprzedniej budowli. W otoczeniu parku krajobrazowego. Rozbudowany w 1840 r. i 1885 r. Dwukondygnacyjny, kryty dachem czterospadowym z lukarnami. Na osi lukarna kryta daszkiem dwuspadowym. W centrum elewacji frontowej porty filary z tympanonem zdobionym kartuszem herbowym.

Budynek użytkowy, w trakcie remontu

Chrósty

Założenie pałacowo - parkowe z folwarkiem w Chróstach zlokalizowane jest w północnej części wsi. Majątek ziemski w XVIII w. znajdował się w posiadaniu rodziny Lichnowskich, w pocz. XIX w. należał do rodu v. Garnier, następnie do v. Schoenn, potem v. Seher Hoss. Obecnie pałac wzniesiono w 1817 r. prawdopodobnie z inicjatywy Johanna Schoena. Pałac usytuowany jest w środkowo - wschodniej części założenia. Na przestrzeni XIX w. wielokrotnie przebudowany. Spalony w 1945 r. odtąd w ruinie. Murowany z cegły, otynkowany gładko, ze skromną dekoracją i artykulacją architektoniczną wykonaną w stylu klasycystycznym. Założony na planie prostokąta, dwukondygnacyjny. Pierwotnie kryty dachem płaskim z belwederem pośrodku, obecnie dach zawalony. W centrum elewacji frontowej trójosiowy portyk kolumnowy z tarasem. Budynek nieużytkowane, wymaga prac zabezpieczających i rewaloryzacyjnych.

Grudynia Mała

Zespół pałacowo- parkowy z folwarkiem zlokalizowany jest w centralnej części wsi. Pałac usytuowany na wyniesieniu terenu otoczony jest od wsch. i półn. parkiem krajobrazowym, od płd. rozległa polana, a od zach. zabudową folwarczną. Pałac z dekoracją architektoniczną w stylu eklektycznym, z elementami neobarokowymi. Piętrowy, założony na planie prostokąta, z dachem mansardowym krytym dachówką ceramiczną. W części środkowej fasady wydatny ryzalit w formie portyku (półkolumny jońskie dźwigają architrav zwieńczony trójkątnym frontonem), przed pseudoportykiem schody wachlarzowe. Okna prostokątne, stolarka drewniana z podziałem krzyżowym. Budynek nieużytkowany, wymaga prac zabezpieczających i rewaloryzacyjnych.

Grudynia Wielka

Pałac wchodzi w skład założenia pałacowo- parkowego z folwarkiem usytuowanym pośrodku wsi, na stoku wzgórza. Pałac zbudowano w latach 1859- 1870 r. z inicjatywy rodu von Reibnitz. Pałac wzniesiono w stylu historyzującym, w nawiązaniu do neogotyku angielskiego tzw. „stylu Tudorów” i „castellated style”. Jedno i dwukondygnacyjny. Na styku części niższej i wyższej czworoboczna wieża zwieńczona krenelażem ze sterczynami w narożach. Od południa oszklona weranda. Dekoracja elewacji ogranicza się do podziałów gzymsami i obramień okiennych.

Budynek zabezpieczony, w trakcie remontu prowadzonego przez obecnego właściciela.

Dobrosławice

Park podworski usytuowany w zespole dworsko - folwarcznym. Obecnie pałac nie istnieje (rozebrany ok. 1986 r.). Założony pod koniec XIX w. niewielki park, kompozycyjnie oparty był na osi głównej nieistniejącego obecnie dworu, biegnącej ze wschodu na zachód. Drzewostan parku rozmieszczony jest wokół miejsca lokalizacji dworu, wydzielając po jego wschodniej stronie niewielkie wnętrza ogrodowe. Układ kompozycyjny parku obecnie silnie zatarty.

Jakubowice

Zespół pałacowo - parkowy zlokalizowany jest a pld.- zach. części wsi, na niewielkim wzniesieniu. Pałac zbudowany w 1879 r. przez ówczesnych właścicieli majątku von Szczutowskich w stylu eklektycznym z przewagą form neoklasycystycznych. Dwukondygnacyjny, od frontu w narożach dwie wieże, pośrodku fasady wgłębny portyk arkadowy.

Budynek użytkowany, po remoncie.

Karchów

Usytuowany w pld. części wsi, po wsch. stronie drogi, na skraju zabudowy wiejskiej, w otoczeniu pól. Zbudowany na przełomie XVIII i XIX w. w stylu neorenesansowym. Odnowiony z częściowym zatarciem wystroju architektonicznego. Pierwszym właścicielem dworu był minister hrabia Haugwitz, ok.1864 r. majątek należał do pana Delach. Murowany, otynkowany gładko z bogatą dekoracją. Dwukondygnacyjny, kryty dachem czterospadowym z narożną wieżą krytą niskim dachem namiotowym. IV kondygnacja wieży przepruta arkadowymi otworami.

Budynek częściowo użytkowany, wymaga prac rewaloryzacyjnych.

Milice

Dwór wzniesiony w I poł. XVIII w. przez v. Larischów. W 1760 r. w posiadaniu rodu v. Greissenstern, następnie od 1798 r. v. Schipp. W I poł. XIX w. należał do v. Merkatz, następnie do hrabiny v. Sprinzenstein oraz dyrektora Lieb (od 1851 r.). W l. 1917- 1921 r. posiadaczami byli kolejno Paul i Herbert Beck. Od 1930r. L. Pecvan, bp z Ołomuńca. Barokowy, przebudowany w 1958 r. z zatarciem cech stylowych.

Nie użytkowany, wymaga prac remontowych.

Pawłowiczki

Zlokalizowany w pln. części wsi. Usytuowany w pln. pierzei zabudowy gospodarczej dawnego folwarku. Budynek dworu wzniesiony w 4 ćw. XIX w. od wsch. Przylega doń budynku dawnego spichlerza. Murowany, otynkowany. W części zach. przebudowany z zatarciem cech zabytkowych, z przeznaczeniem na wielorodziny dom mieszkalny. Część wsch. nieużytkowana, w stanie ruiny. Założony na planie prostokąta. Elewacja frontowa wieloosiowa. Oś środkowa (mieszcząca klatkę schodową) zryzalitowana, zwieńczona w połąci dachu szczytem o wykroju wolutowym. Okna zamknięte łukiem pełnym, umieszczone na poziomach międzykondygnacyjnych. Część mieszkalna użytkowana, część wschodnia Nieużytkowany w złym stanie technicznym, wymaga przeprowadzenia prac remontowych.

Trawniki

Pałac zlokalizowany w zach. części wsi, pomiędzy folwarkiem a parkiem. Zbudowany w 1859 r. na miejscu wcześniejszej siedziby. W 1912 r. przebudowany w stylu neobarokowym, dwukondygnacyjny, kryty ceramicznym dachem mansardowym z lukarnami. O osi symetrii elewacji zach. portyk kolumnowy, w narożniku pld. wsch. ośmioboczna weranda.

Budynek nieużytkowany, wymaga pilnych prac remontowych.

Urbanowice

Dawny pałac usytuowany w centrum folwarku w otoczeniu zdegradowanego parku, elewacją południową skierowany w stronę podwórza gospodarczego, północną w kierunku rozległej polany ze starodrzewem na obrzeżach. Zbudowany zapewne w 3 ćw. XIX w. w stylu neogotyckim. Murowany, otynkowany gładko, bez dekoracji architektonicznej. Założony na planie litery „L”. Bryła zróżnicowana wysokością poszczególnych części. Korpus główny kryty dachem płaskim, skrzydło południowe zwieńczone szczytem schodkowym z wysokim dachem dwuspadowym krytym blachodachówką.

Budynek dworu znacznie przebudowany w związku z adaptacją na biura z zatarciem cech stylowych. Jedynym reliktem historycznej formy architektonicznej jest schodkowy szczyt skrzydła południowego. Należy dążyć do przywrócenia (w oparciu o historyczne materiały ikonograficzne) pierwotnej formy architektonicznej.

Ochronie podlega schodkowy szczyt w skrzydle południowym.

Budynkami, które rzutują na sylwetkę wsi są także również szkoły. Bardziej okazały charakter mają również domy ludowe, gospody, karczmy i zajazdy. Wpisane trwale w krajobraz wsi, pełnią niezmiennie swoją pierwotną funkcję świadcząc o tradycji i lokalnym kolorycie.

Obecnie na terenie gminy jest 147 obiektów, które figurują w ewidencji zabytków nieruchomości z czego 27 objętych jest ścisłą ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków. Na wszelkie prace prowadzone w obiektach wpisanych do rejestru zabytków należy uzyskać pozwolenie konserwatorskie.

Obiekty figurujące w ewidencji podlegają ochronie w zakresie zachowania formy zewnętrznej, w tym gabarytów, kształtów dachu, rodzaju pokrycia, stolarki okiennej i drzwiowej oraz dekoracji architektonicznej.

Ilość obiektów zabytkowych w poszczególnych wsiach:

- Borzysławice - 26
- Chrósty - 9
- Dobieszów - 3
- Dobrosławice - 3
- Gościęcín - 40
- Grodzisko - 5
- Grudynia Mała - 8
- Grudynia Wielka - 24
- Jakubowice - 5

- Karchów - 10
- Kózki - 6
- Ligota Wielka - 7
- Maciowakrze - 45
- Mierzęcin - 1
- Milice - 22
- Naczęsławice - 23
- Ostrożnica - 38
- Pawłowiczki - 45
- Przedborowice - 8
- Radoszowy - 15
- Trawniki - 18
- Ucieszków - 34
- Urbanowice - 12

Wyżej wymienione obiekty występują w poniższych kategoriach:

- Kościoły parafialne - 9
- Kościoły filialne - 1
- Kościoły odpustowe (pątnicze) - 1
- Kapliczki - 22
- Kaplice - 1
- Kaplice cmentarne - 5
- Klasztory - 2
- Plebanie - 5
- Pałace i dwory - 12
- Parki - 9
- Spichlerze - 12
- Obory, jałowniki - 12
- Kuźnie - 5
- Gorzelnie - 2
- Oficyny w zespołach folwarcznych - 5
- Poczty - 1
- Domy mieszkalne - 230
- Inne - 85

Na omawianym obszarze dominuje zabytkowa zabudowa mieszkalna, która stanowi około 56 % wszystkich obiektów zabytkowych w gminie. Obiekty sakralne i związane z nimi (kościół, kaplice, kapliczki, plebanie, klasztory) stanowią około 11 % obiektów zabytkowych gminy. Pałace, dwory i zabudowania folwarczne około 10 % wszystkich obiektów. Pozostałe obiekty w tym: zajazdy, domy ludowe, remizy strażackie, dawne szkoły, budynki gospodarcze stanowią około 20 % zasobów zabytkowych gminy. Wśród obiektów zabytkowych znajdują się również parki i cmentarze, gdzie poza zabudowaniami, ochronie podlega integralnie z nimi związany zespół zieleni.

5.2.2. ZABYTKI RUCHOME

Teren gminy Pawłowiczki jest nasycony zabytkami ruchomymi, pochodzącymi z różnych epok stylowych, w większości barokowych; XVII i XVIII - wiecznymi oraz

neostylowymi z XIX i początku XX w. W przeważającej liczbie są to zabytki, stanowiące wystrój wnętrz obiektów sakralnych, obejmujący dzieła sztuki i rzemiosła artystycznego, w tym malowidła ściennie. Do osobnej, mniej licznej grupy zabytków występujących na terenie omawianej gminy należą również te, funkcjonujące w otwartej przestrzeni jako elementy krajobrazu kulturowego, typu; niekubaturowe kapliczki, rzeźby wolnostojące z przedstawieniami świętych, krzyże. W tym miejscu należy wspomnieć o zabytkach, tworzących ruchome wyposażenie zachowanych na terenie gminy Pawłowiczki budynków pałacowych i dworskich (Borzysławice, Grudynia Mała, Grudynia Wielka, Jakubowice, Milice), które do czasów dzisiejszych nie zachowały się. Z pierwotnego wystroju tych rezydencji pozostały jedynie takie elementy jak: sztukaterie, boazerie, dekoracyjne balustrady schodów czy ozdobna stolarka drzewiowa.

Największy procent z omawianej substancji zabytkowej gminy Pawłowiczki stanowią barokowe, jednolite pod względem czasu powstania wyposażenie wnętrz kościelnych. Do najbardziej reprezentatywnych dla tej grupy stylowej należą zespoły zabytków, zdobiące cztery kościoły w następujących miejscowościach: Gościęcín, Mierzęcín, Maciowakrze, Radoszowy. Na szczególną uwagę ze względu na posiadane wartości artystyczne i historyczne zasługuje wyposażenie takich kościołów jak: parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP w Gościęcínie, pochodzące z ok. 1730 r., a zwłaszcza jako ołtarz główny z rzeźbiarsko opracowaną sceną Wniebowzięcia NMP oraz drewnianego kościoła odpustowego p.w. Brykcjusza w Bryksach z ok. 1660 r. W otoczeniu tego ostatniego kościoła znajduje się kapliczka wzniesiona ponad tzw. Studnią Św. Brykcjusza, w której umieszczony został zespół barokowych obrazów, malowanych na drewnie.

Przykładem realizacji ściennego malarstwa iluzjonistycznego, rozpowszechnionego na Śląsku w XVIII w. są freski zachowane we wnętrzu kościoła parafialnego p.w. Św. Floriana w Maciowakrze. Freski te wykonano pomiędzy 1773- 1776 r. (odnawiane i znacznie przekształcone w latach 1912- 1962) są przypisane działającemu wówczas na Śląsku malarzowi Franciszkowi Sebastiniemu. Zespół przedmiotowych malowideł składa się z iluzjonistycznych ołtarzy; głównego i bocznych oraz najbardziej reprezentacyjnego malowidła w formie iluzjonistycznej kopuły na sklepieniu prezbiterium, ze sceną Św. Bernarda z Clairvaux w katedrze w Spirze w 1146 r.

Na terenie Gminy Pawłowiczki znajduje się również przykład malarstwa ściennego o wiele późniejszego od fresków zachowanych w Maciowakrze. Jest to malowidło ze sceną Zesłania Ducha Świętego, wykonane w 1950 r. w kościele parafialnym p.w. Św. Ducha w Ostroźnicy, autorstwa Łukasza Mrzygłoda.

Ponadto spośród omawianych zabytków na uwagę ze względu na ludowy charakter opracowania zasługuje również rzeźby z 2 połowy XVIII w., zdobiące wnętrza kaplicy p.w. Św. Urbana w Kózkach, a także wykonane z drewna rzeźbiarskie wizerunki Św. Jana Nepomucena, umieszczone między innymi w kapliczkach w miejscowości Trawniki i Radoszowy.

Jan Nepomucen, jeden z najbardziej popularnych świętych doby baroku, znalazł swoją realizację w formie kamiennego, wolnostojącego pomnika w Pawłowiczkach.

Większość zabytków ruchomych, w tym także te zgromadzenia w użytkowanych obiektach sakralnych, wymaga w mniejszym lub większym stopniu przeprowadzenia prac konserwatorskich.

Z terenu gminy Pawłowiczki wojewódzki Urząd Zabytków w Opolu wprowadził do ewidencji zabytków województwa opolskiego w formie kart zabytków ruchomego **199 obiektów**. Zadanie ewidencjonowania zabytków z tej gminy nie zostało jednak ukończone, a obecnie posiadana ilość kart ewidencyjnych w zbiorach ewidencji Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu, to ok. 60 % szacunkowej liczby wszystkich zabytków na terenie Gminy Pawłowiczki.

Ewidencja wymaga zwłaszcza uzupełnienia w zakresie zabytków ruchomych typu: niekubaturowe kapliczki, rzeźby wolnostojące, krzyże, pomniki oraz wyposażenia pozostałych kościołów parafialnych (Naczesławice, Pawłowiczki).

Z wymienionej wyżej liczby zabytków figurujących w ewidencji wpisem do rejestru zostały objęte **92 obiekty** (z wyjątkiem neogotyckiego nagrobka rodziny Delach przy kościele parafialnym p.w. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Naczesławicach, figurującego w rejestrze zabytków, a nie posiadającego karty ewidencyjnej), co stanowi ok. 45% aktualnych zasobów ewidencyjnych z terenu gminy Pawłowiczki. Zgodnie z poniższym zestawieniem do rejestru na wniosek strony lub z urzędu zostały wpisane następujące zabytki podane w tabeli.

5.2.3. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Gminę Pawłowiczki zaliczyć można do terenów bogatych w zasoby dziedzictwa archeologicznego w skali województwa opolskiego. Świadczą o tym dotychczasowe odkrycia archeologiczne oraz duża liczba- 354 stanowisk archeologicznych. Rozmieszczone są one równomiernie na całym obszarze gminy z nieco mniejszym nasyceniem w jej południowo-wschodniej części (grunty wsi Maciowakrze i Dobrosławice). Pod względem archeologicznym teren gminy Pawłowiczki został prawie całkowicie rozpoznany stosowaną obecnie metodą powszechnej inwentaryzacji zabytków archeologicznych Polski pod nazwą „Archeologiczne Zdjęcie Polski. Spośród udokumentowanych 354 stanowisk archeologicznych 19 wpisanych jest do rejestru zabytków polega ochronie konserwatorskiej”. Duża zasobność terenu w znaleziska osadnictwa przedhistorycznego wymusza ostrożność przy prowadzeniu prac ziemnych, szczególnie przy realizacji inwestycji liniowych, a także inwestycji kubaturowych na terenach zabudowanych lub w ich sąsiedztwie.

5.3. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

WYKAZ OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW:

l.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr rejestru
1.	Borzysławice	Zespół zamkowy:	ul. Majątkowa 9a	1048/ 65
		Dwór	ul. Majątkowa 9a	1048/ 65

		Brama „Żabia” Brama „Zamkowa”	nie istnieje ul. Majątkowa	1048/ 65 1048/ 65
		Mauzoleum	na wsch. od wsi	961/ 65
		Założenie pałacowo- parkowo- folwarczne	ul. Majątkowa	19/ 2002
2.	Gościęcín	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP	ul. Kościelna 4	1946/ 70
		Plebania	ul. Kościelna 4	1610/ 66
		Kościół odpustowy p.w. Św. Brykcjusza	wśród pól na płn.- zach. od Gościęcína	95/ 54
		Spichlerz Plebański	ul. Kościelna 4	1611/ 66
3.	Grudynia Mała	Park dworski	przy dworze nr 14	103/ 84
4.	Grudynia Wielka	Park pałacowy	ul. Kozielska 42	112/ 84
5.	Jakubowice	Zespół pałacowy	ul. Główna 15a	2039/ 78
		Pałac	ul. Główna 15a	101/ 84
6.	Karchów	Kapliczka przy drodze do Gościęcína	przy domu nr 24	2062/ 81
		Obora dworska	przy domu nr 33-34	2063/ 81
		Spichlerz dworski	Nr 42	962/ 65
7.	Maciowakrze	Kościół parafialny p.w. Św. Floriana	ul. Wyzwolenia 47	184/ 55
		Plebania	ul. Wyzwolenia 47	1615/ 66
8.	Milice	Kościół filialny p.w. Św. Marcina	ul. Kościelna	824/ 64
		Zespół dworski	ul. Majątkowa 6	1958/ 72
		Dwór		
		Park	ul. Majątkowa 6	181/ 88
9.	Naczęsławice	Kościół parafialny p.w. Św. Stanisława Biskupa	ul. Spółdzielcza	1203/ 66
10.	Pawłowiczki	Kościół parafialny p.w. Św. Andrzeja i Jakuba	ul. Kościelna 1	1204/ 66
		Dom	ul. Plac Jedności Narodu 1	1998/ 73
11.	Radoszowy	Kościół parafialny p.w. Św. Jadwigi	ul. Główna	94/ 54

12.	Trawniki	Zespół pałacowy	ul. Leśna 18d	2064/ 81
		Park	ul. Leśna 18d	115/ 84
13.	Ucieszków	Kościół parafialny p.w. Opatrzności Bożej	ul. Główna 30	1206/ 66
		Dom zgromadzeń sióstr Św. Elżbiety	ul. Klasztorna 8	2294/ 91

WYKAZ ZABYTKÓW RUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW:

lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru
1.	Gościęcín	Wyposażenie Kościoła par. p.w. Wniebowzięcia NMP	Ks.B.t.II- 497/ 70 29.09.1970 r.
2.	Maciowakrze	Wyposażenie Kościoła par. p.w. Św. Floriana	ks.B.t.II- 579/ 72 03.05.1972 r.
3.	Mierzęcín	Wyposażenie Kościoła odpustowego p.w. Św. Brykcjusza	ks.B.t.II- 498/ 70 29.09.1970 r.
4.	Naczęsławice	Nagrobek rodziny Delach na cmentarzu przy Kościele par. p.w. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika	ks.B.t.II- 168/ 09 15.09.2009r.
5.	Ostrożnica	Wyposażenie Kościoła par. p.w. Ducha Św. (projekt + instrument)	ks.B.t.II- 142/ 08 03.11.2008 r.
6.	Radoszowy	Rzeźba- Św. Jana Nepomucena, w kapliczce przy ul. Wiejskiej	ks.B.t.II- 862/ 91 07.06.1991 r.
7.	Radoszowy	Wyposażenie Kościoła par. p.w. Św. Jadwigi	ks.B.t.II- 915/ 93 15.09.1993 r.

WYKAZ PARKÓW WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW

L.P.	Miejscowość	Obiekt	Nr. Rejestru
1.	Grudynia Mała	Park podworski	103/ 84
2.	Grudynia Wielka	Park przypałacowy	112/ 84

3.	Jakubowice	Park przypałacowy	101/ 84
5.	Trawniki	Park przypałacowy	115/ 84

5.4. ZABYTKI W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

WYKAZ ZABYTKÓW RUCHOMYCH UJĘTYCH EWIDENCJĄ ZABYTKÓW

l.p	Miejscowość	Obiekt	Ilość zabytków ruchomych ujętych w ewidencji
1.	Gościęcín	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP	63
2.	Kózki	Kaplica p.w. Św. Urbana	5
3.	Bryksy (Gościęcín -Bryksy)	Kościół odpustowy p.w. Św. Brykcjusza	46
4.	Bryksy (Gościęcín - Bryksy)	Kapliczka nad studnią Św. Brykcjusza	5
5.	Maciowakrze	Kościół par. p.w. Św. Floriana	34
6.	Ostrożnica	Kościół par. p.w. Ducha Św.	13
7.	Pawłowiczki	Rzeźba- Św. Jana Nepomucena przy drodze do kościoła parafialnego (kamienna, na postumencie)	1
8.	Radoszowy	Kościół par. p.w. Św. Jadwigi	19
9.	Radoszowy	Kapliczka przy ul. Wiejskiej	1
10.	Trawniki	Kościół filialny p.w. Matki Bożej Dobrej Rady	12
11.	Trawniki	Kapliczka przy zespole pałacowo- parkowym	1

WYKAZ CMENTARZY UJĘTYCH EWIDENCJĄ ZABYTKÓW

l.p.	Miejscowość	Nazwa cmentarza	Data założenia	Nr rejestru
1.	Gościęcín	Cmentarz Parafii Rzymsko- Katolickiej p.w. Wniebowzięcia NMP	Ok. 1700 r.	

2.	Bryksy	Cmentarz Parafii rzymsko- Katolickiej p.w. Wniebowzięcia NMP	2 poł. XVII w.	
3.	Grudynia Wielka	Cmentarz Parafii Rzymsko- Katolickiej	Ok. 1850 r.	
4.	Milice (ul. Teszniewska)	Cmentarz Parafii Rzymsko- Katolickiej p.w. Św. Marcina	Ok. 1900 r.	
5.	Naczęsławice	Cmentarz Parafii Rzymsko- Katolickiej p.w. Św. Stanisława	XVIII w.	
6.	Maciowakrze (ul. Wyzwolenia)	Cmentarz Parafii Rzymsko- Katolickiej p.w. Św. Floriana	1810 r.	
7.	Pawłowiczki	Komunalny	1 poł. XVIII w.	
8.	Pawłowiczki (ul. Kościelna)	Cmentarz parafii Rzymsko- Katolickiej p.w. Św. Andrzeja i Jakuba	1882 r.	
9.	Pawłowiczki (centrum wsi)	Cmentarz komunalny	1 poł. XVIII w.	
10.	Pawłowiczki (na zach. od wsi)	Cmentarz komunalny	1839 r.	
11.	Ostrożnica	Cmentarz Rzymsko- Katolicki parafii p.w. Ducha Św.	Ok. 1800 r.	
12.	Ostrożnica (ul. Ogrodowa)	Cmentarz Rzymsko- Katolickiej par. p.w. Ducha Św.	1925 r.	
13.	Radoszowy (ul. Główna)	Cmentarz Rzymsko- Katolicki par. p.w. Św. Jadwigi	Ok. 1750 r.	
14.	Trawniki	Cmentarz Rzymsko- Katolicki par. w Gościęcinie	1897 r.	
15.	Ucieszków	Rzymsko- Katolicka Parafia Opatrności Bożej	1850 r.	

WYKAZ PARKÓW FIGURUJĄCYCH W EWIDENCJI I REJESTRZE ZABYTKÓW

L.P.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru	
	Borzysławice	Park podworski		

	Chrósty	Park przypałacowy		
	Dobrosławice	Park podworski		
	Milice	Park podworski		
	Pawłowiczki	Ogród folwarczny		

WYKAZ ZABYTEKÓW NIERUCHOMYCH UJĘTYCH GMINNĄ EWIDENCJĄ ZABYTEKÓW

Gminna ewidencja zabytków obejmuje 417 zabytków nieruchomych, zawiera ona również obiekty prawnie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego.

Gminna ewidencja zabytków w formie kart adresowych przechowywana jest w Urzędzie Gminy w Pawłowiczkach i Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Opolu. Za kryteria decydujące o wpisie obiektu do ewidencji przyjęto:

- czas powstania;
- stopień zachowania walorów zabytkowych;
- funkcję obiektu i wpływ jego formy na ogólny charakter zabudowy miejscowości;
- wartość historyczną i artystyczną;

Zabytki znajdujące się w ewidencji zabytków gminy, to obiekty kształtujące krajobraz kulturowy, stanowiące o odrębności regionalnej. Głównie są to budynki mieszkalne-murowane, zlokalizowane wzdłuż głównych ulic zabudowy wiejskiej. Ich stan zachowania należy ocenić jako dobry i dostateczny. Jednak dla wielu z tych obiektów istnieje zagrożenie utraty walorów zabytkowych na skutek dążeń właścicieli do modernizacji i przekształceń. W ewidencji znajdują się także obiekty sakralne i założenia rezydencjonalno - parkowe z towarzyszącą im zabudową folwarczną.

Zestawienie obiektów figurujących w Gminnej Ewidencji Zabytków Nieruchomych znajduje się w załączniku nr 1.

WYKAZ ZABYTEKÓW ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH EWIDENCJĄ ZABYTEKÓW

Zabytek archeologiczny (w rozumieniu ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami art. 3) to „zabytek nieruchomy będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem”. Ta szeroka definicja określa jednocześnie potencjalnie duży zasób zabytków

archeologicznych, na które składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne (obiekty i warstwy zlokalizowane w terenie), jak i ruchome zabytki (przedmioty) z nich pochodzące. Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje je za źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Tym samym mamy wskazane dwa wymiary jego ochrony - poznawczy (naukowy) i zachowawczy. Tendencje te od dawna ścierają się zarówno w teorii, jak i praktyce ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego. Są to jednocześnie dwa podstawowe kierunki w konserwatorstwie określające odpowiednio:

I. Badania wykopaliskowe, dokumentacyjne i inne, prowadzące do poznania poszczególnych stanowisk, zabytków czy problemów związanych z szeroko rozumianą przeszłością, w tym zwłaszcza w sytuacjach zagrożenia zniszczeniem lub uszkodzeniem substancji zabytkowej (nawarstwień, obiektów, materiałów i ich kontekstów);

II. Działania zmierzające do zachowania dla przyszłych pokoleń jak największej części archeologicznego dziedzictwa kulturowego w niezmienionej formie (także nienaruszonego i nie przekształconego w wyniku badań);

W zakresie ochrony zabytków archeologicznych wchodzi także zagadnienie związane z przechowywaniem i udostępnianiem materiałów ruchomych, gromadzonych jako efekt badań terenowych. Specyfika źródeł archeologicznych, wynikająca z ich masowości (w trakcie badań odkrywane są bardzo liczne zespoły ceramiki, krzemieni, kaflów itp.) i różnorodność oraz permanentnego powiększenia zasobów po każdym sezonie wykopaliskowym, stawia przed archeologami specjalne zadania.

We współczesnym konserwatorstwie przyjmuje się politykę tzw. zintegrowanej ochrony dziedzictwa kulturowego, a więc równoprawnego, wieloelementowego systemu, w skład którego wchodzi również stanowiska i zabytki archeologiczne. Naczelną zasadą w konserwatorstwie archeologicznym jest zachowanie w możliwie niezmienionej formie jak największej liczby stanowisk. Archeologia jest uważana za jedną z dyscyplin (elementów składowych) ochrony zabytków.

Wynika z tego, iż w działaniach konserwatorskich w zakresie archeologii powinniśmy wymieniać także:

- dążenie do maksymalnej (całościowej) bazy danych o zasobach archeologicznych;
- rejestrowanie wszelkich potencjalnych miejsc odkryć zabytków archeologicznych;
- dokumentowanie ginącego dziedzictwa przez zagrożenia współczesnej cywilizacji (np. przez inwestycje czy niesprzyjające warunki naturalne);
- poznawanie archeologicznej przeszłości;

Ustawodawca kładzie wielki nacisk na wielostronną ochronę i opiekę nad zabytkami. Oznacza to, iż zadania z tego zakresu są nie tylko obowiązkiem wyspecjalizowanych służb konserwatorskich czy nawet poszczególnych środowisk (np. archeologów), ale także powinny być podejmowane przez inne organy administracji państwowej, a przede wszystkim samorządowej. Niejednokrotnie odwołuje się też do poczucia obywatelskiego obowiązku (np. w sytuacji przypadkowych odkryć archeologicznych). Wynika z tego kolejne ważne zdanie, jakim jest uświadomienie społeczeństwu wartości zabytków archeologicznych i wynikającej z tego konieczności ich ochrony. Popularyzacja odkryć archeologicznych, a przez to zwracanie uwagi na ich unikatowy charakter i potrzebę zapewnienia stosownej

ochrony jest bardzo ważne dla całego środowiska archeologicznego, w tym także służb konserwatorskich.

W granicach administracyjnych gminy Pawłowiczki znajduje się 354 stanowisk archeologicznych, będących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu.

Zestawienie stanowisk archeologicznych znajdujących się w ewidencji zabytków znajduje się w załączeniu nr 2.

5.5. ZABYTKI O NAJWAŻNIEJSZYM ZNACZENIU DLA GMINY - CHARAKTERYSTYKA ORAZ OCENA STANU ZACHOWANIA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO.

Scharakteryzowanie zasobów zabytkowych ma na celu określenie, co przede wszystkim należy chronić i czym należy się opiekować, a tym samym ma pomóc we właściwym rozłożeniu najważniejszych akcentów w programie opieki nad zabytkami.

Stan zachowania zabytkowych obiektów na terenie gminy jest ogólnie dobry. Dotyczy to zarówno obiektów sakralnych, jak i zabudowy wiejskiej. W obiektach sakralnych prowadzone są sukcesywnie prace remontowo-rewaloryzacyjne. Wszystkie kościoły, kaplice i kapliczki znajdują się w dobrym stanie technicznym. Budynki mieszkalne w większości znajdują się w dobrym stanie technicznym. Zastrzeżenia budzi nadmierna dążność do stosowania współczesnych materiałów i form w mieszkalnych obiektach zabytkowych (okna z PCV), co wpływa negatywnie na autentyczność zabytku i właściwy klimat starodawności, który winien być atrybutem gminy. Największe niebezpieczeństwo w zakresie stanu zachowania dotyczy zabytkowych zespołów pałacowo - dworsko- parkowych z folwarkiem. Cztery z nich wymagają pilnych prac budowlano - konserwatorskich: pałac w Chróściach, dwór w Grudyni Małej, dwór w Milicach i pałac w Trawniku. Interwencji budowlanej oraz właściwego sposobu zagospodarowania wymaga także część wschodnia dworu w Pawłowiczkach przy ul. Wyzwolenia.

Wszystkie istniejące na terenie gminy zespoły architektury rezydencjonalnej wraz z towarzyszącymi im parkami i zespołami zabudowy folwarcznej należy traktować jako atut gminy i szansę na jej promocję i rozwój poprzez wspieranie rozwoju agroturystyki w oparciu o te zasoby.

Ogólnie gmina należy do zadbanych rejonów województwa opolskiego. Niemal na każdym kroku widać wielki wkład mieszkańców nakierowany na podniesienie estetyki otoczenia, Niestety powszechna tendencja do modernizacji, odbywa się bardzo często kosztem poszanowania walorów zabytkowych. Zjawiskowo to dotyczy prac związanych z termoizolacją i wymiana okien na nowe z PCV. Zachowane na terenie gminy zabytki budownictwa wiejskiego są świadectwem kultury materialnej jej dawnych mieszkańców i ciągłości osadnictwa. Mają one duży wpływ na „klimat” i poszczególnych miejscowości i przyczyniają się do atrakcyjności turystycznej regionu.

Na terenie gminy Pawłowiczki nie występują obszary, dla których ustanowiono strefę ochrony konserwatorskiej typu „A” lub typu „B”. Z uwagi na wysoką wartość urbanistyczną historycznych układów przestrzennych wsi Pawłowiczki i Borzysławice, posiadających genozę miejską, postuluje się wprowadzenie strefy „A” ochrony konserwatorskiej w obrębie historycznych obszarów raz wprowadzenia zasady dekompozycji dawnego rozplanowania ulic i placów.

W obrębie tych obszarów wymagane jest zachowanie i konserwacja historycznych elementów zabudowy, układu przestrzennego, linii zabudowy, kompozycji wnętrza urbanistycznych i kompozycji zieleni a także obowiązek utrzymania budynków w lokalizacji wyznaczonej tradycją miejsca. Nowa zabudowa winna być wznoszona w typie zabudowy regionalnej, wzorowana na lokalnych typach budynków mieszkalnych i gospodarczych.

Zabytki ujęte w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków podlegają ochronie w zakresie:

- ograniczenia zmiany gabarytów i wykonywania rozbudowy i nadbudowy;
- zakazu ocieplenia po stronie zewnętrznej budynków z elewacji z bogatą dekoracją architektoniczną o cechach regionalnych (posiadających wystrój sztukatorski, boniowanie, gzymsy i opaski, herby, napisy i inne formy detalu architektonicznego) lub z cegły licowej;
- zakaz zamurowywania drzwi wejściowych i wymiany stolarki drzwi na nowe bez nawiązywania do formy tradycyjnej;
- zakaz zamurowywania okien i wymiany stolarki okiennej na nową o innych wymiarach i bez nawiązania do dotychczasowych podziałów okien;
- zakaz tynkowania i malowania części elewacji budynków w sposób wyróżniający ją z całości budynku;
- ograniczenie likwidacji wystroju, wybijania otworów bez nawiązania do kompozycji budynku i mocowania reklam zasłaniających wystrój;

Od właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych wymagana jest dbałość o właściwy stan estetyczny zabytku oraz jego otoczenia w tym: kompletności elewacji, połączy dachowych, stolarki okiennej i drzwiowej, ogrodzenia, zieleni, zabudowy gospodarczej i małej architektury.

Wykonywanie prac budowlanych oraz prac związanych ze zmianą w zagospodarowaniu terenu wymaga uzgodnienia zamierzonych prac przez Opolskiego wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

6. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Problem ochrony zabytków w odniesieniu do Gminy Pawłowiczki, jako właściciela niewielkiej ilości obiektów zabytkowych nie należy do skomplikowanych. Gmina jest właścicielem kilku obiektów i w zdecydowanej większości znajdują się one w dobrym stanie.

W tym zakresie planowane działania to:

- Okresowe przeglądy stanu zachowania i zabezpieczenia obiektów zabytkowych;
- Prowadzenie bieżących prac pielęgnacyjnych, konserwatorskich, zabezpieczających i porządkowych;
- Podjęcie przez Radę Gminy uchwały sprawie przekazania procentowej części budżetu gminy na dotowanie prac konserwatorskich przy zabytkach;

- Przygotowanie ofert prac sezonowych dla bezrobotnych mieszkańców gminy przy pracach pielęgnacyjnych i porządkowych na terenach zielonych będących własnością gminy;
- Prowadzenie działań mających na celu poprawę wizerunku i estetyki przestrzeni publicznej;
- Przygotowanie projektów rewitalizacji obszarów i obiektów zabytkowych w celu pozyskania środków z funduszy strukturalnych UE;
- Aktualizacja i weryfikacja inwentaryzacji zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych we współpracy z wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu;
- Monitoring stanu i sposobów wykorzystania zabytków;
- Opracowanie systemu pomocy finansowania zabytków, poprzez odpisy podatkowe, w tym z usług turystycznych;
- Administracyjne egzekwowanie rygorów określonych między innymi w planach zagospodarowania przestrzennego;
- Uświadamianie właścicieli o korzyściach i możliwościach płynących z objęcia obiektów zabytkowych ochroną prawną;

Planowane działania związane z ochroną zabytków leżących na terenie Gminy Pawłowiczki, nie będących ich własnością:

- Przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do absorpcji programowych funduszy Wspólnoty Europejskiej. Przygotowanie aktualnych informacji o możliwościach starania się o pozabudżetowe środki finansowe na dofinansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych;
- Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych kwalifikujących się do wpisania do rejestru zabytków Województwa Opolskiego. Uświadamianie właścicieli o korzyściach i możliwościach płynących z objęcia obiektów zabytkowych ochroną prawną;

Obiekty proponowane do wpisania do rejestru zabytków:

- a. Dwór w Grudyni Małej;
 - b. Dwór w Grudyni Wielkiej;
 - c. Kościół w Grudyni Wielkiej;
 - d. Kościół w Ostrożnicy;
- Weryfikacja wykazu obiektów wpisanych do rejestru zabytków woj. opolskiego;
 - Administracyjne egzekwowanie rygorów konserwatorskich określonych m. in. w planie zagospodarowania przestrzennego;
 - Oznakowanie zabytków wraz z podaniem podstawowych informacji historycznych o obiektach;
 - Utworzenie punktów informacji turystycznej;
 - Podjęcie stosownej uchwały przez Radę Gminy w sprawie przekazania procentowej części budżetu na dotowanie prac konserwatorskich przy zabytkach (dotacje mogą być udzielane osobom posiadającym tytuł prawny do zabytku znajdującego się na terenie gminy);
 - Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków oraz Program Opieki nad Zabytkami, podlegająca na wykreślenie z ewidencji obiektów nieistniejących i gruntowanie przebudowanych;

- Podjęcie działań w celu znalezienia użytkowników lub właścicieli dla zdegradowanych obiektów zabytkowych na terenie gminy i udostępnienie informacji na stronie internetowej;
- Współpraca ze służbami konserwatorskimi województwa;
- Ze względu na niewielką ilość zabytków ruchomych, stanowiących elementy krajobrazu kulturowego, typu: kapliczki niekubaturowe, rzeźby wolnostojące, krzyże, pomniki, wskazanie właścicielom tych obiektów możliwość zawnioskowania do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu o założenie dla nich kart ewidencyjnych;
- Mając na uwadze niewielką ilość zabytków, objętych wpisem do rejestru zabytków województwa opolskiego, w stosunku do liczby zabytków zewidencjonowanych, zaktywizowanie właścicieli tych obiektów o wstępowanie do Opolskiego wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o dokonanie ich wpisu do rejestru Zabytków;
- Wspieranie działań właścicieli w zakresie finansowania konserwacji zabytków ruchomych;

Zadania dodatkowe 4- letniego programu związane ze zwiększeniem atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz lepszą ekspozycją poszczególnych zabytków i walorów krajobrazu kulturowego:

- Utworzenie portalu internetowego o wielowątkowym profilu informacyjnym na temat dziedzictwa kulturowego gminy (m. in. możliwie pełne informacje turystyczne, informacje o bazach noclegowych, imprezach kulturalnych);
- Wspieranie wykorzystywania obiektów zabytkowych (zwłaszcza nie użytkowanych zespołów pałacowo- parkowych) dla potrzeb rozwoju infrastruktury turystycznej. Tworzenie sprzyjających warunków dla kreowania nowych produktów turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym, jako szansy dla rozwoju turystyki;
- Realizowanie programu ogólnospołecznej edukacji kulturowej; właściwa edukacja dzieci i młodzieży nastawiona na poznanie wartości tzw. „małych ojczyzn” i wskazanie potrzeby ochrony krajobrazu kulturowego jako swoistego wyróżnika i świadectwa tożsamości regionalnej. Wprowadzenie do programu nauczania kilku godzin lekcyjnych z zakresu historii gminy i ochrony jej zabytków;
- Propagowanie idei lokalnej specyfiki budowlanej i zachowanie ciągłości tradycji;
- Wskazywanie i promowanie najlepszych inwestycji związanych z zabytkami;
- Tworzenie i promocja wizerunku wsi poprzez programowanie walorów środowiska kulturowego;
- Oznakowanie we współpracy z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu, tablicami informacyjnymi najcenniejszych obiektów zabytkowych;
- Popularyzowanie i promowanie wiedzy o zabytkach;

7. ŹRÓDŁA FINASOWANIA PROGRAMU OCHRONY ZABYTEKÓW.

Ponieważ program jest zbiorem celów i zadań dla gminy jako terytorium administracyjnego, a nie wyłącznie dla władz, także źródła finansowania nie odnoszą się wyłącznie do środków, którymi dysponuje gmina. Zakłada się zatem, że źródłem finansowania zadań wskazanych do realizacji w **Programie**, będą zarówno środki, które

pozostają w dyspozycji lub w zasięgu gminy, jak również inne źródła (rządowe, prywatne itp.), tj. :

- środki własne budżetowe UG w Pawłowiczkach;
- dotacje podmiotowe dla instytucji kultury, których organizatorem jest samorząd województwa;
- środki Ministra właściwego ds. Kultury;
- środki znajdujące się w dyspozycji Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- dotacje samorządu województwa dla jednostek samorządu terytorialnego innych szczebli na realizację zadań z zakresu kultury i sztuki;
- dotacje, gnaty, nagrody samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych;
- środki własne jednostek samorządu terytorialnego różnych szczebli;
- dochody własne instytucji kultury;
- środki Ministra Kultury w ramach programu „Promesa Ministra Kultury”;
- środki prywatne;
- dotacje i fundusze celowe rządowych i pozarządowych programów pomocowych;
- środki Unii Europejskiej;
- inne środki przewidziane prawem;

Obowiązek dbania o stan zabytków **Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** nakłada na właścicieli i posiadaczy zabytków. Znaczącym wspieraniem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są także inne źródła dofinansowania, wśród których istotną rolę pełnią środki z budżetu państwa. Są to zarówno środki Generalnego Konserwatora Zabytków, jak i środki Wojewody Opolskiego (będące w dyspozycji Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków).

Odnosnie obiektów sakralnych finansowanie prac związanych z remontami i pracami konserwatorskimi pokrywane jest w znacznym stopniu ze środków własnych parafii. W przypadku obiektów sakralnych stosowane jest także dofinansowanie ze środków budżetu państwa. Dodatkową możliwość wsparcia jest przy zabytkach sakralnych daje Fundusz Kościelny. Jednym z celów funduszu jest dofinansowanie remontów i konserwacji obiektów sakralnych o wartości zabytkowej, w tym podstawowe prace zabezpieczające obiekt. Należy tu zaznaczyć, że Fundusz nie finansuje konserwacji ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych.

W przypadku szczególnych projektów można też pozyskać środki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Dotyczy to dofinansowania konserwacji zabytkowych parków wpisanych do rejestru zabytków oraz dofinansowania publikacji związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Istotnym źródłem finansowania na realizację zadań ujętych w **Programie** powinno stać się wsparcie ze środków UE realizowane przede wszystkim poprzez zasady określone w zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego i Sektorowym Programie Operacyjnym.

Załącznik nr 1 wykaz zabytków nieruchomych- Gminna Ewidencja Zabytków

PAWŁOWICZKI - Gminna Ewidencja Zabytków

Nr	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Lokalizacja
1.	Borzysławice	Dwór w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem	Majątkowa	9a	
2.	Borzysławice	Park dworski	Majątkowa	9a	
3.	Borzysławice	Mauzoleum Gerharda von Sass			Na wsch. Od wsi, na wzgórzu w lesie
4.	Borzysławice	Czworak w zespole dworsko-folwarcznym	Majątkowa	9 b	
5.	Borzysławice	Obora i stajnia w zespole dworsko-folwarcznym	Majątkowa		
6.	Borzysławice	Obora II w zespole dworskim	Majątkowa		
7.	Borzysławice	Obora III w zespole dworsko-folwarcznym	Majątkowa		
8.	Borzysławice	Kuźnia z domem w zespole dworsko-folwarcznym	Karchowska	9c	
9.	Borzysławice	Wozownia w zespole dworsko-folwarcznym	Majątkowa		
10.	Borzysławice	Brama tzw. Zamkowa lub Berlińska także Kozielska	W ciągu ul. Majątkowej, u zbiegu z ul. Dolną		
11.	Borzysławice	Dom w zagrodzie	Dolna	5	
12.	Borzysławice	Dom w zagrodzie	Dolna	7	
13.	Borzysławice	Dawna szkoła	Górna	6	
14.	Borzysławice	Dom w zagrodzie	Górna	8	
15.	Borzysławice	Stodoła i obora w zagrodzie	Górna	8	
16.	Borzysławice	Dom w zagrodzie	Karchowska	2	
17.	Borzysławice	Dom w zagrodzie	Karchowska	6	
18.	Borzysławice	Dom	Majątkowa	1	
19.	Borzysławice	Dom	Majątkowa	2	
20.	Borzysławice	Dom	Majątkowa	3	
21.	Borzysławice	Dom	Majątkowa	5	
22.	Borzysławice	Dom	Majątkowa	7	
23.	Borzysławice	Dom	Karchowska	9a i b	
24.	Borzysławice	Dom	Majątkowa	21	
25.	Borzysławice	Dom	Majątkowa	23	
26.	Jakubowice	Pałac	Główna	15a	
27.	Jakubowice	Park w zespole pałacowo-folwarcznym	Główna	15a	
28.	Jakubowice	Stajnia i wozownia w zespole pałacowo-parkowym	Główna	15a	
29.	Jakubowice	Dom	Główna	7	
30.	Jakubowice	Dom	Główna	10	
31.	Kózki	Kaplica	Główna	21	
32.	Kózki	Dom	Główna	30	

33.	Kózki	Dom	Główna	31	
34.	Kózki	Spichlerz w zagrodzie	Główna	39	
35.	Kózki	Budynek mieszkalno- gospodarczy	Główna	40	
36.	Kózki	Dom	Główna	63	
37.	Ligota Wielka	Dwór		2-4	
38.	Ligota Wielka	Spichlerz w zespole dworskim		3	
39.	Ligota Wielka	Oficyna ze stajnią w zespole dworskim		3	
40.	Ligota Wielka	Stodoły w zespole dworskim		3	
41.	Ligota Wielka	Dom w zespole dworskim		15	
42.	Ligota Wielka	Kuźnia w zespole dworskim		15	
43.	Ligota Wielka	Karczma		18	
44.	Maciowakrze	Kościół parafialny p.w. Św. Floriana	Wyzwolenia	47	
45.	Maciowakrze	Plebania	Wyzwolenia	47	
46.	Maciowakrze	Budynek gospodarczy przy plebanii	Wyzwolenia	47	
47.	Maciowakrze	Dom (dawna Plebania)	Wyzwolenia	50	
48.	Maciowakrze	Kapliczka			Przy domu ul. Mickiewicza 9
49.	Maciowakrze	Kapliczka			Przy domu ul. Wyzwolenia 16
50.	Maciowakrze	Kaplica cmentarna	Wyzwolenia	81	
51.	Maciowakrze	Dwór w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem	Spółdzielcza	13	
52.	Maciowakrze	Park w zespole dworsko- parkowym z folwarkiem	Spółdzielcza	13	
53.	Maciowakrze	Oficyna w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem	Spółdzielcza	10	
54.	Maciowakrze	Spichlerz w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem	Spółdzielcza	8 (d.12)	
55.	Maciowakrze	Obora i stodoła w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem	Spółdzielcza	12	
56.	Maciowakrze	Stodoła w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem	Spółdzielcza	25	
57.	Maciowakrze	Dom w zespole osiedla domów jednorodzinnych	Spółdzielcza	27	
58.	Maciowakrze	Dom w zespole osiedla domów jednorodzinnych	Kościuszki	1	
59.	Maciowakrze	Dom w zespole osiedla domów jednorodzinnych	Kościuszki	3	
60.	Maciowakrze	Dom w zespole osiedla domów jednorodzinnych	Kościuszki	5	
61.	Maciowakrze	Dom w zespole osiedla domów jednorodzinnych	Kościuszki	7	
62.	Maciowakrze	Dom w zespole osiedla domów jednorodzinnych	Kościuszki	8	

63.	Maciowakrze	Dom w zespole osiedla domów jednorodzinnych	Kościuszki	9	
64.	Maciowakrze	Dom w zespole osiedla domów jednorodzinnych	Kościuszki	10	
65.	Maciowakrze	Dom w zespole osiedla domów jednorodzinnych	Kościuszki	11	
66.	Maciowakrze	Dom w zespole osiedla domów jednorodzinnych	Kościuszki	12	
67.	Maciowakrze	Dom w zespole osiedla domów jednorodzinnych	Kościuszki	13	
68.	Maciowakrze	Dom w zespole osiedla domów jednorodzinnych	Kościuszki	14	
69.	Maciowakrze	Dom ludowy (dawna restauracja)	Mickiewicza	1	
70.	Maciowakrze	Dom	Mickiewicza	4	
71.	Maciowakrze	Dom	Mickiewicza	9	
72.	Maciowakrze	Dom	Mickiewicza	13	
73.	Maciowakrze	Dom	Mickiewicza	26	
74.	Maciowakrze	Dom mieszkalno- gospodarczy	Mickiewicza	32	
75.	Maciowakrze	Dom mieszkalno- gospodarczy	Mickiewicza	34	
76.	Maciowakrze	Dom	Mickiewicza	36	
77.	Maciowakrze	Dom	Spółdzielcza	9 (d.5)	
78.	Maciowakrze	Dom	Wyzwolenia	25a	
79.	Maciowakrze	Dom	Wyzwolenia	26	
80.	Maciowakrze	Zagroda	Wyzwolenia	37	
81.	Maciowakrze	Dom	Wyzwolenia	44	
82.	Maciowakrze	Dom	Wyzwolenia	48	
83.	Maciowakrze	Dom	Wyzwolenia	54	
84.	Maciowakrze	Dom	Wyzwolenia	64	
85.	Maciowakrze	Dom	Wyzwolenia	69	
86.	Maciowakrze	Dom	Wyzwolenia	70	
87.	Maciowakrze	Dom mieszkalno- gospodarczy	Wyzwolenia	71	
88.	Maciowakrze	Młyn	Wyzwolenia	7a	
89.	Milice	Kościół parafialny p.w. Św. Marcina	Kościelna		

90.	Milice	Kapliczka			U zbiegu ul. Majątkowej i Głównej
91.	Milice	Dwór w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem	Majątkowa	6	
92	Milice	Mur z bramą w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem	Majątkowa	6	
93	Milice	Park w zespole dworskim	Majątkowa	6	
94	Milice	Oficyna w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem	Majątkowa	8	
95	Milice	Gorzelnia w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem	Majątkowa	6	
96	Milice	Obora w zespole dworsko-parkowym z folwarkiem	Majątkowa	6	
97	Milice	Dom	Główna	6	
98	Milice	Dom	Główna	10	
99	Milice	Dom	Główna	12	
100	Milice	Dom	Kościelna	1	
101	Milice	Dom	Kościelna	3	
102	Milice	Dom	Majątkowa	2	
103	Milice	Budynek gospodarczy	Majątkowa	2	
104	Milice	Dom	Majątkowa	4 (d.3)	
105	Milice	Budynek gospodarczy	Majątkowa	4 (d.3)	
106	Milice	Dom	Szkolna	4	
107	Milice	Szkoła	Szkolna	6	
108	Milice	Dom	Szkolna	10	
109	Milice	Budynek transformatora			Przy domu ul. Główna 14
110	Milice	Cmentarz	Teszniowska		
111	Naczesławice	Kościół parafialny p.w. Św. Stanisława Bp.	Spółdzielcza		
112	Naczesławice	Mur kościelny	Spółdzielcza		
113	Naczesławice	kapliczka			Przy domu ul. Główna 43
114	Naczesławice	Plebania	Spółdzielcza	3	
115	Naczesławice	Dom	Główna	11	
116	Naczesławice	Dom	Główna	21	
117	Naczesławice	Dom	Główna	28	

118	Naczesławice	Dom	Główna	34	
119	Naczesławice	Dom mieszkalno- gospodarczy	Główna	42	
120	Naczesławice	Dom	Piękna	4	
121	Naczesławice	Dom	Piękna	14	
122	Naczesławice	Dom	Spółdzielcza	1	
123	Naczesławice	Spichlerz przy plebanii	Spółdzielcza	3	
124	Naczesławice	Stodoła przy plebanii	Spółdzielcza	3	
125	Naczesławice	Obora w zagrodzie	Spółdzielcza	5	
126	Naczesławice	Dom mieszkalno- gospodarczy	Wolności	14	
127	Naczesławice	Dom	Wolności	20	
128	Naczesławice	Dom	Wolności	25	
129	Naczesławice	Dom	Wolności	27	
130	Naczesławice	Stodoła w zagrodzie	Wolności	29	
131	Naczesławice	Dom	Wolności	30	
132	Naczesławice	Budynek gospodarczy w zagrodzie	Wolności	33	
133	Naczesławice	Budynek transformatora			Przy domu ul. Główna 20
134	Trawniki	Kościół parafialny p.w. Matki boskiej Dobrej Rady	Szkolna		
135	Trawniki	Pałac w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	Leśna	18d	
136	Trawniki	Park w zespole pałacowo- parkowym z folwarkiem	Leśna		
137	Trawniki	Oficina w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	Leśna	18c	
138	Trawniki	Stodoła w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	Leśna		
139	Trawniki	Spichlerz w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	Leśna		
140	Trawniki	Stajnie w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	Leśna		
141	Trawniki	Stodoła w zagrodzie	Leśna	7	

142	Trawniki	Obora w zagrodzie	Leśna	7	
143	Trawniki	Dom	Leśna	9	
144	Trawniki	Stodoła w zagrodzie	Leśna	15	
145	Trawniki	Dom w zagrodzie	Leśna	16	
146	Trawniki	Stodoła w zagrodzie	Leśna	16	
147	Trawniki	Obora w zagrodzie	Leśna	16	
148	Trawniki	Dom	Leśna	35	
149	Trawniki	Dom	Leśna	46	
150	Trawniki	Dom	Leśna	74 (76)	
151	Trawniki	Dom	Szkolna	9	
152	Ucieszków	Kościół parafialny p.w. Opatrzności Bożej	Główna	30	
153	Ucieszków	Plebania	Główna	30	
154	Ucieszków	Kaplica cmentarna	Główna	30	
155	Ucieszków	Kapliczka			Przy domu ul. Główna 18
156	Ucieszków	Kapliczka Św. Mikołaja			Przy domu ul. Główna 58
157	Ucieszków	Dom zakonny sióstr Św. Elżbiety	Klasztorna	8	
158	Ucieszków	Dom w zagrodzie	Szkolna	17	
159	Ucieszków	Dom	Szkolna	19	
160	Ucieszków	Dom	Główna	3	
161	Ucieszków	Dom	Główna	5	
162	Ucieszków	Dom	Główna	9	
163	Ucieszków	Dom	Główna	10	
164	Ucieszków	Dom mieszkalno- gospodarczy	Główna	15	
165	Ucieszków	Dom	Główna	16	
166	Ucieszków	Zagroda z kapliczka	Główna	19a	
167	Ucieszków	Dom	Główna	25	
168	Ucieszków	Zagroda	Główna	28 (d.28 a)	
169	Ucieszków	Dom	Główna	29	
170	Ucieszków	Dom	Główna	31	
171	Ucieszków	Dom	Główna	43a	
172	Ucieszków	Dom	Główna	45	

173	Ucieszków	Dom	Główna	51	
174	Ucieszków	Dom	Główna	53	
175	Ucieszków	Dom	Główna	62	
176	Ucieszków	Dom	Główna	73	
177	Ucieszków	Dom	Główna	76	
178	Ucieszków	Dom	Główna	80	
179	Ucieszków	Dom	Główna	81	
180	Ucieszków	Dom	Główna	90	
181	Ucieszków	Dom	Szkolna	1	
182	Ucieszków	Dom	Szkolna	9	
183	Ucieszków	Dom	Szkolna	13	
184	Ucieszków	Dom mieszkalno- gospodarczy w zagrodzie	Szkolna	17	
185	Ucieszków	Szkoła	Szkolna	21	
186	Chrósty	Kapliczka	Główna		
187	Chrósty	Pałac	Główna		
188	Chrósty	Park w zespole pałacowo-folwarcznym	Główna		
189	Chrósty	Spichlerz w zespole pałacowo-folwarcznym	Główna	14	
190	Chrósty	Obora w zespole pałacowo-folwarcznym	Główna	16	
191	Chrósty	Szkoła	Główna	23	
192	Chrósty	Dom	Ligocka	14	
193	Chrósty	Dom mieszkalno- gospodarczy	Polna	3	
194	Chrósty	Dom mieszkalno- gospodarczy	Polna	3a	
195	Dobieszów	Kapliczka			Nieopodal domu nr39
196	Dobieszów	Dom		11	
197	Dobieszów	Dom		20	
198	Dobrosławice	Kapliczka			Nieopodal domu ul. Wiejska 61
199	Dobrosławice	Park podworski	Wiejska	69	
200	Dobrosławice	Spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	69	
201	Dobrosławice	Obora I w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	69	
202	Dobrosławice	Obora II w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska	69	
203	Dobrosławice	Dom	Wiejska	12	
204	Dobrosławice	Dom	Wiejska	31	
205	Dobrosławice	Dom	Wiejska	33a	

206	Dobrosławice	Dom	Wiejska	44	
207	Dobrosławice	Dom	Wiejska	48	
208	Dobrosławice	Dom	Wiejska	50	
209	Dobrosławice	Dom mieszkalno- gospodarczy w zagrodzie	Wiejska	50	
210	Dobrosławice	Dom gospodarczo- mieszkalny	Wiejska	51	
211	Gościęcín	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP	Kościelna	4	
212	Gościęcín	Ogrodzenie kościoła parafialnego z bramką	Kościelna	4	
213	Gościęcín	Plebania	Kościelna	4	
214	Gościęcín	Dom w zespole plebanii	Kościelna	4	
215	Gościęcín	Spichlerz w zespole plebanii	Kościelna	4	
216	Gościęcín	Kościół pątniczny p.w. Św. Brykcyjusza			Wśród pól na pñ.- zach. od Gościęcína przy drodze do wsi Kózki
217	Gościęcín	Kaplica w zespole pątnicznym			Wśród pól na pñ.- zach. Od Gościęcína
218	Gościęcín	Studnia w zespole pątnicznym			Wśród pól na pñ.- zach. Od Gościęcína
219	Gościęcín	Pustelnia w zespole pątnicznym			Wśród pól na pñ.- zach. Od Gościęcína
220	Gościęcín	Kaplica cmentarna	Szkolna		
221	Gościęcín	Klasztor Benedyktynek	Szkolna	18	
222	Gościęcín	Kapliczka			Przy domu ul. Górna 29
223	Gościęcín	Kapliczka			Przy domu ul. Górna 30
224	Gościęcín	Kapliczka			Przy domu ul. Kozielska 21
225	Gościęcín	Hotel- restauracja	Kozielska	1	
226	Gościęcín	Dom mieszkalny z kuźnią	Górna	8	
227	Gościęcín	Dom	Górna	14	
228	Gościęcín	karczma	Górna	15	
229	Gościęcín	Dom	Górna	22	
230	Gościęcín	Dom	Górna	24	
231	Gościęcín	Dom	Górna	26	
232	Gościęcín	Dom	Górna	30	
233	Gościęcín	Spichlerz w zagrodzie	Górna	30	
234	Gościęcín	Dom	Górna	42	
235	Gościęcín	Dom	Górna	44	
236	Gościęcín	Dom	Górna	52	
237	Gościęcín	Dom	Górna	54	

238	Gościęcín	Młyn	Górna	69	
239	Gościęcín	Młyn typu holender (wiatrak wieżowy)	Górna	72	
240	Gościęcín	Dom	Górna	74	
241	Gościęcín	Dom	Kościelna	18	
242	Gościęcín	Dom	Kozielska	41	
243	Gościęcín	Dom	Kozielska	44	
244	Gościęcín	Dom	Kozielska	67	
245	Gościęcín	Dom	Kozielska	74	
246	Gościęcín	Dom	Parkowa	1	
247	Gościęcín	Dom	Szkolna	1	
248	Gościęcín	Dom	Szkolna	2	
249	Gościęcín	Dom	Szkolna	10	
250	Gościęcín	Dom	Szkolna	19	
251	Grodzisko	Dom	Główna	6a	
252	Grodzisko	Dom	Główna	15	
253	Grodzisko	Dom	Główna	16	
254	Grodzisko	Dom	Główna	27	
255	Grodzisko	Obora w zagrodzie	Główna	45	
256	Grudynia Mała	Dwór		14a	
257	Grudynia Mała	Park dworski			
258	Grudynia Mała	Czworak w zespole dworskim		14	
259	Grudynia Mała	Stajnia w zespole dworskim		14	
260	Grudynia Mała	Obora w zespole dworskim		14	
261	Grudynia Mała	Jałownik w zespole dworskim		14	
262	Grudynia Mała	Dom		18	
263	Grudynia Mała	Dom		30	
264	Grudynia Wielka	Kościół parafialny p.w. Nawiedzenia NMP	Kozielska		
265	Grudynia Wielka	Kapliczka			Przy domu ul. Kozielska 53-55
266	Grudynia Wielka	Kapliczka			Przy domu ul. Kozielska 59
267	Grudynia Wielka	Pałac	Kozielska	42	
268	Grudynia Wielka	Wozownia w zespole pałacowo-folwarcznym	Kozielska	42c	
269	Grudynia Wielka	Kuźnia i warsztat rymarski w zespole pałacowo-folwarcznym	Kozielska	42c	
270	Grudynia Wielka	Spichlerz w zespole pałacowo-folwarcznym	Kozielska	42c	
271	Grudynia Wielka	Gorzelnia w zespole pałacowo-folwarcznym	Kozielska	42c	

272	Grudynia Wielka	Budynek warsztatowy	Kozielska	42c	
273	Grudynia Wielka	Dom mieszkalny w zespole pałacowo- folwarcznym	Kozielska	42c	
274	Grudynia Wielka	Budynek wagi w zespole pałacowo- folwarcznym	Kozielska	42c	
275	Grudynia Wielka	Park pałacowy	Kozielska	42	
276	Grudynia Wielka	Dom	Kozielska	4a	
277	Grudynia Wielka	Dom	Kozielska	5	
278	Grudynia Wielka	Dom	Kozielska	16	
279	Grudynia Wielka	Dom	Kozielska	23a	
280	Grudynia Wielka	Dom	Kozielska	32	
281	Grudynia Wielka	Dom	Kozielska	49	
282	Grudynia Wielka	Dom	Kozielska	49a	
283	Grudynia Wielka	Dom	Kozielska	53	
284	Grudynia Wielka	Dom	Kozielska	56	
285	Grudynia Wielka	Budynek Sali tanecznej	Kozielska	56	
286	Grudynia Wielka	Dom	Kozielska	59	
287	Grudynia Wielka	Dom	Kozielska	71a	
288	Karchów	Kapliczka			Przy domu nr 24
289	Karchów	Dwór		37	
290	Karchów	Spichlerz		42	
291	Karchów	Obora w zespole dworskim			Przy domu nr 33-34
292	Karchów	Dom		12a	
293	Karchów	Dom		21	
294	Karchów	Dom		22	
295	Karchów	Dom		26a	
296	Karchów	Dom		39	
297	Karchów	Dom		13	
298	Mierzęcín	Dom		18	
299	Ostrożnica	Kościół parafialny p.w. Ducha Św.	Kościelna	25	
300	Ostrożnica	Kaplica przykościelna w zespole kościoła parafialnego	Kościelna		
301	Ostrożnica	Plebania	Kościelna	25	
302	Ostrożnica	Kapliczka			Przy domu ul. Przedborowska 51
303	Ostrożnica	Kaplica cmentarna	Ogrodowa		
304	Ostrożnica	Spichlerz	Parkowa	3	
305	Ostrożnica	Kuźnia w zespole dworskim	Parkowa	3	

306	Ostrożnica	Budynek gospodarczy w zespole dworskim	Parkowa	14	
307	Ostrożnica	Dom	Chróstecka	3	
308	Ostrożnica	Stodoła w zagrodzie	Kąty	3	
309	Ostrożnica	Dom Sióstr Zakonnych	Klasztorna	12	
310	Ostrożnica	Dom	Kopidolska	4	
311	Ostrożnica	Dom	Kopidolska	9	
312	Ostrożnica	Dom	Kopidolska	10	
313	Ostrożnica	Dom	Kopidolska	14	
314	Ostrożnica	Dom	Kościelna	2	
315	Ostrożnica	Dom	Kościelna	3	
316	Ostrożnica	Dom	Kościelna	4	
317	Ostrożnica	Dom	Kościelna	6	
318	Ostrożnica	Dom	Kościelna	8a	
319	Ostrożnica	Dom	Kościelna	8	
320	Ostrożnica	Dom ludowy	Kościelna	14	
321	Ostrożnica	Dom	Kościelna	13	
322	Ostrożnica	Dom	Kościelna	21	
323	Ostrożnica	Dom	Kościelna	28	
324	Ostrożnica	Gospoda	Kościelna	29	
325	Ostrożnica	Dom	Grodzisko	1	
326	Ostrożnica	Dom	Grodzisko	16	
327	Ostrożnica	Dom	Leśna	2	
328	Ostrożnica	Dom	Leśna	4	
329	Ostrożnica	Dom	Pawłowska	1	
330	Ostrożnica	Dom	Pawłowska	3	
331	Ostrożnica	Dom	Przedborowska	4	
332	Ostrożnica	Dom	Przedborowska	7	
333	Ostrożnica	Dom	Przedborowska	14	
334	Ostrożnica	Dom	Przedborowska	23	
335	Ostrożnica	Dom	Przedborowska	25	
336	Ostrożnica	Dom	Przedborowska	32	
337	Pawłowiczki	Kościół parafialny p.w. Św. Andrzeja i Jakuba	Kościelna	1	
338	Pawłowiczki	Mur ogrodzeniowy z bramą przy kościele parafialnym	Kościelna	1	
339	Pawłowiczki	Kaplica cmentarna	Kościelna		
340	Pawłowiczki	Kapliczka			Przy domu ul.

					Dworcowa 8
341	Pawłowiczki	Kapliczka	Pl. Smykały		
342	Pawłowiczki	Dwór	Wyzwolenia	3	
343	Pawłowiczki	Spichlerz w zespole pałacowo-folwarcznym	Wyzwolenia		
344	Pawłowiczki	Kuźnia w zespole pałacowo-folwarcznym	Wyzwolenia		
345	Pawłowiczki	Urząd Gminy	Pl. Jedności Narodu	1	
346	Pawłowiczki	Dom	Magnoliowa	9	
347	Pawłowiczki	Dom	Magnoliowa	12	
348	Pawłowiczki	Dom	Magnoliowa	14	
349	Pawłowiczki	Dawna szkoła	Magnoliowa	20	
350	Pawłowiczki	Internat	Magnoliowa	20a	
351	Pawłowiczki	Dom	Pl. Jedności Narodu	3	
352	Pawłowiczki	Dom	Dworcowa	5	
353	Pawłowiczki	Budynek mleczarni	Dworcowa	11	
354	Pawłowiczki	Dom	Smykały	3	
355	Pawłowiczki	Dom	Smykały	4	
356	Pawłowiczki	Dom	Smykały	5	
357	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	43	
358	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	45	
359	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	47	
360	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	49	
361	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	53	
362	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	55	
363	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	55	
364	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	57	
365	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	60	
366	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	66	
367	Pawłowiczki	Dawny zajazd	Wyzwolenia	72	
368	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	73	
369	Pawłowiczki	poczta	Wyzwolenia	76	
370	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	78	
371	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	80	
372	Pawłowiczki	Dom (willa)	Wyzwolenia	81	
373	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	82	
374	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	84	

375	Pawłowiczki	Dom (willa)	Wyzwolenia	90	
376	Pawłowiczki	Dom	Wyzwolenia	98	
377	Pawłowiczki	Remiza strażacka	Wyzwolenia	65-67	
378	Pawłowiczki	Aleja lipowa	Wyzwolenia		
379	Pawłowiczki	Park pocmentarny			Ul. Korfantego/ Szkolna (za terenem Szkoły Podstawowej)
380	Pawłowiczki	Dom w zespole podworskim			
381	Pawłowiczki	Spichlerz			
382	Przedborowice	Kapliczka			Przy domu nr 12
383	Przedborowice	Dom		2	
384	Przedborowice	Dom		6	
385	Przedborowice	Dom		12	
386	Przedborowice	Dom		13	
387	Przedborowice	Dom		13a	
388	Przedborowice	Dom		19	
389	Przedborowice	Dom		20	
390	Radoszowy	Kościół parafialny p.w. Św. Jadwigi	Główna		
391	Radoszowy	Dom- plebania	Główna	46	
392	Radoszowy	Kapliczka			W rozwidleniu ul. Główniej i Zamkowej, przy domu ul. Główna 20
393	Radoszowy	Kapliczka			Koło budynku ul. Główna 36
394	Radoszowy	Kapliczka			Przy domu ul Główn 66
395	Radoszowy	Kapliczka			Koło domu ul. Główna 70
396	Radoszowy	Dwór w zespole parkowo- dworsko- folwarcznym	Zamkowa	5	
397	Radoszowy	Park w zespole dworskim	Zamkowa		
398	Radoszowy	Dom w zespole parkowo- dworsko- folwarcznym	Zamkowa	1	
399	Radoszowy	Obora w zespole parkowo- dworsko- folwarcznym	Zamkowa	1	
400	Radoszowy	Stodoła w zespole parkowo- dworsko- folwarcznym	Zamkowa	1	
401	Radoszowy	Dom mieszkalno- gospodarczy w zespole parkowo- dworsko- folwarcznym	Zamkowa	2	
402	Radoszowy	dom	Główna	21	
403	Radoszowy	dom	Główna	23	
404	Radoszowy	dom	Główna	50	
405	Urbanowice	Kapliczka	Kozielska		

406	Urbanowice	Dwór	Kozielska	48	
407	Urbanowice	Oficina w zespole dworsko-folwarcznym	Kozielska	34	
408	Urbanowice	Obora I w zespole dworsko-folwarcznym	Kozielska	48	
409	Urbanowice	Obora II w zespole dworsko-folwarcznym	Kozielska	48	
410	Urbanowice	Spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	Kozielska	48	
411	Urbanowice	dom	Kozielska	6	
412	Urbanowice	dom	Kozielska	8	
413	Urbanowice	zagroda	Kozielska	28	
414	Urbanowice	Dom (dawna szkoła)	Kozielska	30	
415	Urbanowice	dom	Łąkowa	8	
416	Urbanowice	dom	Łąkowa	16	

GMINA PAWŁOWICZKI

Nr obszaru AZP	Nr stan. Na obszarze	Nr stan.	Typ stanowiska	Kultura	Chronologia
MIEJSCOWOŚĆ BORZYSŁAWICE					
98-38	94	1	cmentarzysko śląd osadnictwa	- -	? XVIII-XIV w.
98-38	95	2	punkt osadniczy punkt osadniczy	- -	mezolit neolit
98-38	93	3	osada	przeworska	okres wpływów rzymskich
98-38	96	4	osada	-	neolit
98-38	11	5	osada -	? ?	XIII- XIV w. pradzieje
98-38	30	6	osada	?	XIII w.
98-38	32	7	osada	?	XI- XIII w.
98-38	15	8	śląd osadnictwa osada	? łużycka ?	neolit -
98-38	29	9	Osada	?	XIII-XIV w.
MIEJSCOWOŚĆ CHRÓSTY					
99-38	18	1	osada	?	neolit
99-38	19	2	śląd osadnictwa	?	epoka kamienia
MIEJSCOWOŚĆ DOBIESZÓW					
99-38	12	1	śląd osadnictwa	amfor kulistych	-
99-38	13	2	grób?	-	?
99-38	14	3	śląd osadnictwa	-	neolit
99-38	15	4	śląd osadnictwa	-	neolit?
99-38	16	5	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
99-38	17	6	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- -	epoka kamienia XIV-XV w.
MIEJSCOWOŚĆ DOBROSŁAWICE					
99-38	79	1	grodzisko?	-	wczesne średniowiecze
MIEJSCOWOŚĆ GOŚCIĘCIN					

97-37	76	1	punkt osadniczy osada cmentarzysko	- - łużycka	mezolit neolit -
98-37	21	2	śląd osadnictwa	wczesno średniowieczna	VIII-X w.
98-37	15	3	osada osada punkt osadniczy	przeworska przeworska -	faza C1-C2 okres wpływów rzymskich XIV-XV w.
97-38	4	4	śląd osadnictwa osada	? ?	pradzieje średniowiecze
97-38	1	5	punkt osadniczy punkt osadniczy osada	- łużycka łużycka	- III okres epoki brązu okres halsztacki
98-37	22	6	śląd osadnictwa	-	neolit
98-37	57	7	osada?	-	neolit
98-37	58	8	osada osada? punkt osadniczy	łużycka pucharów lejkowatych -	- neolit pradzieje
97-37	59	9	śląd osadnictwa	-	neolit
97-37	26	10	śląd osadnictwa	celtycka	okres lateński
98-38	91	11	punkt osadniczy	ceramiki lejkowatych	neolit
98-38	20	12	osada	łużycka	-
97-37	60	13	punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy osada punkt osadniczy	- - - - -	paleolit mezolit neolit epoka brązu średniowiecze
97-38	47	14	obozowisko? obozowisko?	- -	paleolit mezolit
97-38	48	15	cmentarzysko ciałopalne osada	łużycka celtycka	- późny okres lateński
97-38	21	16	śląd osadnictwa	-	epoka brązu
98-37	23	17	osada	pucharów lejkowatych	neolit
97-38	22	18	śląd osadnictwa punkt osadniczy punkt osadniczy	- - -	mezolit neolit średniowiecze
97-37	56	19	obozowisko? śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- - -	paleolit neolit średniowiecze
97-38	18	20	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
97-38	19	21	osada	łużycka	-

97-38	6	22	osada	?	XI-XIII w.
97-38	7	23	osada	?	średniowiecze
97-38	5	24	osada	?	średniowiecze
97-38	2	25	osada śląd osadnictwa	łużycka ?	okres halszacki średniowiecze
97-38	3	26	osada	?	XI w.
98-38	1	27	osada	?	średniowiecze
98-38	2	28	osada	?	XIII w.
98-38	3	29	osada	?	wczesne średniowiecze
98-38	4	30	osada	?	XIII-XIV w.
98-38	5	31	osada	?	średniowiecze
98-38	6	32	osada -	? ?	neolit pradzieje
97-37	38	33	punkt osadniczy punkt osadniczy	- -	neolit pradzieje
97-37	39	34	osada osada	przeworska -	późny okres wpływów rzymskich średniowiecze
97-37	40	35	punkt osadniczy osada punkt osadniczy osada	- - - -	epoka kamienia neolit pradzieje średniowiecze
97-37	19	36	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
MIEJSCOWOŚĆ GRODZISKO					
97-37	62	1	śląd osadnictwa	-	neolit
97-37	32	2	śląd osadnictwa osada	- -	pradzieje XIV-XV w.
97-37	33	3	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa	- pucharów lejkowatych łużycka łużycka -	epoka kamienia neolit III-IV okres epoki brązu okres halszacki średniowiecze
97-37	34	4	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	pucharów lejkowatych -	neolit pradzieje

			śląd osadnictwa	-	XIV-XV w.
97-37	31	5	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- -	pradzieje XIV-XV w.
MIEJSCOWOŚĆ GRUDYNIA MAŁA					
98-37	43	1	osada cmentarzysko ciałopalne	- łużycka	neolit V okres epoki brązu i okres halsztacki
98-37	46	2	śląd osadnictwa	-	pradzieje
98-37	45	3	cmentarzysko	przeworska	faza C1
98-37	44	4	cmentarzysko śląd osadnictwa	łużycka -	epoka brązu okres wpływów rzymskich
98-37	47	5	śląd osadnictwa	-	paleolit
98-37	48	6	śląd osadnictwa	-	epoka brązu
98-37	49	7	osada osada	- -	neolit XIII w.
98-37	50	8	osada osada osada	- celtycka przeworska	neolit - późny okres wpływów rzymskich
98-37	51	9	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
98-37	52	10	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa	- łużycka celtycka	neolit epoka brązu -
98-37	53	11	śląd osadnictwa	celtycka	-
98-37	54	12	punkt osadniczy	łużycka	III-IV okres epoki brązu
98-37	55	13	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
98-37	56	14	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
98-37	57	15	cmentarzysko ciałopalne	przeworska	III w. n. e.
98-37	58	16	cmentarzysko ciałopalne	łużycka	-
98-37	13	17	osada	łużycka	?
98-37	33	18	osada	-	neolit
98-37	34	19	śląd osadnictwa	-	I-II okres epoki brązu
98-37	17	20	punkt osadniczy punkt osadniczy osada	celtycka? - -	okres lateński? pradzieje XIII-XIV w.

98-37	18	21	punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	- przeworska -	neolit późny okres wpływów rzymskich XIV-XV w.
98-37	14	22	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- Łużycka -	epoka kamienia okres halsztacki XIV-XV w.
98-37	16	23	punkt osadniczy osada	- -	epoka kamienia XIV-XV w.
MIEJSCOWOŚĆ GRUDYNIA WIELKA					
98-37	26	1	osada	-	neolit
98-37	24	2	punkt osadniczy osada? punkt osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	- łużycka przeworska - -	neolit - okres wpływów rzymskich okres wędrówek ludów wczesne średniowiecze
98-37	27	3	śląd osadnictwa osada osada	- - -	mezolit neolit okres wpływów rzymskich
99-37	34	4	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa osada?	- - - -	paleolit górny neolit okres wpływów rzymskich? średniowiecze
98-37	28	5	osada punkt osadniczy punkt osadniczy osada	pucharów lejkowatych łużycka celtycka -	neolit - - wczesny okres wpływów rzymskich
99-37	35	6	osada osada?	- -	neolit średniowiecze
99-37	36	7	punkt osadniczy	-	neolit
99-37	37	8	śląd osadnictwa	-	neolit
99-37	38	9	śląd osadnictwa	cykl wstęgowy	neolit
99-37	39	10	cmentarzysko punkt osadniczy osada?	- - -	neolit okres halsztacki X-XIII w.
98-37	30	13	osada	-	neolit
98-37	31	14	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
98-37	32	16	osada	-	neolit
98-37	25	17	osada osada	- -	neolit okres wpływów rzymskich

			osada	-	XIII w.
99-37	41	19	punkt osadniczy	-	XIV w.
98-37	11	20	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- -	pradzieje XIV w.
98-37	12	21	osada	łużycka	epoka brązu
98-37	35	22	śląd osadnictwa	-	neolit
98-37	36	23	śląd osadnictwa	-	średniowiecze
98-37	37	24	śląd osadnictwa	-	neolit
98-37	38	25	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
98-37	39	26	śląd osadnictwa	-	235-238 r.
98-37	40	27	punkt osadniczy punkt osadniczy	- -	okres wpływów rzymskich średniowiecze
99-37	42	28	osada? śląd osadnictwa	ceramiki sznurowe -	neolit XIII w.
99-37	40	29	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
MIEJSCOWOŚĆ JAKUBOWICE					
98-37	41	1	osada osada osada	- - -	neolit późny okres wpływów rzymskich XII-XIII w.
98-37	42	2	śląd osadnictwa osada punkt osadniczy	- przeworska -	neolit wczesny okres wpływów rzymskich średniowiecze
98-37	80	3	śląd osadniczy	-	neolit
98-37	10	4	śląd osadniczy osada osada	- łużycka łużycka	epoka kamienia ? pradzieje
98-37	81	5	śląd osadnictwa	-	paleolit
98-37	7	7	osada osada	pucharów lejkowatych łużycka	neolit XIV-XV w.
98-37	8	7	śląd osadnictwa	-	pradzieje

			śląd osadnictwa	-	XIV-XV w.
98-37	9	8	osada osada	pucharów lejkowatych -	neolit okres halsztacki
99-37	32	9	śląd osadnictwa	-	neolit
99-37	33	10	obozowisko	-	epoka kamienia
MIEJSCOWOŚĆ KARCHÓW					
98-37	89	1	śląd osadnictwa	-	neolit
98-37	90	2	śląd osadnictwa	-	neolit
98-37	16	3	osada	łużycka	okres halsztacki
98-37	17	4	osada	?	XIII-XIV w.
98-37	13	5	osada	?	średniowiecze
98-37	9	6	osada	?	średniowiecze
98-37	10	7	osada	?	średniowiecze
98-37	8	8	osada	?	średniowiecze
98-37	7	9	osada	?	średniowiecze
98-37	12	10	osada	?	XIII-XIV w.
98-37	14	11	osada	?	XI-XIII w.
MIEJSCOWOŚĆ KÓZKI					
97-37	53	1	śląd osadnictwa	łużycka	III okres epoki brązu
97-37	55	2	osada	pucharów lejkowatych	neolit
97-37	54	3	cmentarzysko ciałopalne	łużycka	III okres epoki brązu
98-37	4	4	osada śląd osadnictwa śląd osadnictwa	pucharów lejkowatych - -	neolit pradzieje średniowiecze
98-37	5	5	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- pucharów lejkowatych -	epoka kamienia neolit pradzieje
98-37	3	6	osada śląd osadnictwa	łużycka -	V okres epoki brązu- okres halsztacki XIV-XV w.

MIEJSCOWOŚĆ LIGOTA WIELKA

98-38	73	1	punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	- - łużycka łużycka celtycka - -	mezolit neolit III okres epoki brązu okres halsztacki okres lateński III-IV w. średniowiecze
98-38	74	2	punkt osadniczy punkt osadniczy osada	ceramiki sznurowej łużycka przeworska	neolit epoka brązu okres wpływów rzymskich
98-38	75	3	punkt osadniczy punkt osadniczy osada punkt osadniczy	- - - -	neolit epoka brązu okres wpływów rzymskich średniowiecze
98-38	76	4	osada osada	- -	IV w.n.e. XV w.
98-38	77	5	cmentarzysko osada produkcyjna	łużycka -	III-IV okres epoki brązu okres wpływów rzymskich
98-38	78	6	punkt osadniczy	-	?
98-38	79	7	śląd osadnictwa	łużycka	?
98-38	80	8	punkt osadniczy	-	eolit
98-38	81	9	cmentarzysko ciałopalne	-	epoka brązu
98-38	45	10	cmentarzysko nieokreślona	łużycka -	epoka brązu okres wpływów rzymskich
98-38	83	11	cmentarzysko	łużycka	?
98-38	84	12	cmentarzysko	-	XIII-XV w.
98-38	85	13	punkt osadniczy	-	okres wpływów rzymskich
98-38	86	14	osada	-	XV-XVI w.
98-38	87	15	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	18	16	osada	łużycka	okres halsztacki
98-38	19	17	osada	?	średniowiecze
98-38	20	18	śląd osadnictwa osada	? ?	neolit wczesne średniowiecze
98-38	23	19	osada	?	średniowiecze
98-38	21	20	śląd osadnictwa osada	? łużycka	neolit ?

98-38	22	21	osada	łużycka	okres halsztacki
98-38	24	22	osada	łużycka	okres halsztacki
98-38	25	23	osada	łużycka	okres halsztacki
98-38	28	24	osada	łużycka	okres halsztacki
98-38	27	25	osada	pucharów lejkowatych	?
98-38	26	26	osada	łużycka	okres halsztacki
98-38	17	27	osada	łużycka	okres halsztacki
98-38	16	28	osada	łużycka	okres halsztacki
98-38	15	29	osada	łużycka	okres halsztacki
98-38	88	30	osada	-	X-XI w.
MIEJSCOWOŚĆ MACIOWAKRZE					
99-38	63	1	osada	-	XIV w.
99-38	65	3	punkt osadniczy	?	pradzieje
99-38	66	4	cmentarzysko	?	?
99-38	67	5	punkt osadnictwa osada	łużycka -	? XIV-XV w.
99-38	68	6	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	przeworska -	? XIV-XV w.
99-38	69	7	punkt osadniczy śląd osadnictwa	? -	neolit XIV-XV w.
99-38	70	8	śląd osadnictwa osada	? przeworska	epoka kamienia faza C2-D
99-38	71	9	śląd osadnictwa punkt osadniczy	? -	pradzieje XIV-XV w.
99-38	72	10	obozowisko?- pracownia krzem	-	neolit
99-38	73	11	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
99-38	74	12	obozowisko	-	epoka kamienia
99-38	75	13	obozowisko	-	epoka kamienia
99-38	77	15	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia

MIEJSCOWOŚĆ			MIERZĘCIN		
97-37	52	1	śląd osadnictwa	-	wczesne średniowiecze
MIEJSCOWOŚĆ			MILICE		
98-37	20	1	śląd osadnictwa	łużycka	-
98-37	2	2	punkt osadniczy osada osada	- pucharów lejkowatych łużycka	epoka kamienia neolit okres halsztacki
98-37	6	3	punkt osadniczy punkt osadniczy osada	pucharów lejkowatych - -	neolit pradzieje XIV-XV w.
MIEJSCOWOŚĆ			NACZĘSŁAWICE		
97-37	67	1	osada osada osada grodzisko osada osada grodzisko	- łużycka - - - łużycka wczesnośredniowieczna	neolit V okres epoki brązu młodszy okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze neolit - X-XI w.
97-37	68	2	osada osada grodzisko osada śląd osadnictwa	- łużycka - łużycka -	neolit - wczesne średniowiecze - wczesne średniowiecze
97-37	29	3	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- ceramiki wstęgowej kłutej - -	epoka kamienia neolit pradzieje XIV-XV w.
97-37	30	4	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa	celtycka celtycka -	pradzieje późny okres lateński XIII-XIV w.
97-37	28	5	osada śląd osadnictwa osada	przeworska przeworska -	pradzieje późny okres wpływów rzymskich XIV-XV w.
97-37	27	6	śląd osadnictwa osada	pucharów lejkowatych -	neolit XIV-XV w.

97-37	35	7	śląd osadnictwa osada	- -	pradzieje XIV-XV w.
97-37	36	8	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- -	pradzieje XIV-XV w.
97-37	63	9	śląd osadnictwa	-	IV w. n. e.
97-37	64	10	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
97-37	65	11	osada	ceramiki wstęgowej rytej	neolit
97-37	66	12	osada	łużycka	epoka brązu
97-37	21	13	osada osada	- -	neolit średniowiecze
97-37	22	14	punkt osadniczy punkt osadniczy osada	- - -	epoka kamienia pradzieje XIV-XV w.
97-37	23	15	osada osada	łużycka -	epoka brązu XIV-XV w.
97-37	24	16	punkt osadniczy osada osada	- łużycka -	neolit epoka brązu- okres halsztacki XIII-XIV w.
97-37	25	17	punkt osadniczy osada osada	pucharów lejkowatych łużycka -	neolit pradzieje XIV-XV w.
97-37	26	18	osada osada	pucharów lejkowatych -	neolit pradzieje
MIEJSCOWOŚĆ OSTROŹNICA					
98-38	105	1	osada osada	łużycka łużycka	epoka brązu okres halsztacki
98-38	106	2	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	107	3	punkt osadnictwa	-	?
98-38	108	4	punkt osadnictwa	-	neolit
98-38	109	5	osada	-	XIII-XIV w.
98-38	110	6	śląd osadnictwa	wiklińska	XI-XII w.
98-38	111	7	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	112	8	śląd osadnictwa	-	neolit

98-38	113	9	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	114	10	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	104	11	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	115	12	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	116	13	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	117	14	punkt osadnictwa	-	neolit
98-38	118	15	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- -	neolit III-IV okres epoki brązu
98-38	119	16	punkt osadnictwa	celtycka	okres laretański
98-38	120	17	grodzisko domniemane	-	?
98-38	121	18	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	122	19	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	123	20	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	43	21	osada	łużycka	okres halsztacki
98-38	41	22	osada	łużycka	okres halsztacki
98-38	42	23	osada śląd osadnictwa	? ?	pradzieje średniowiecze
98-38	40	24	osada	?	średniowiecze
98-38	39	25	śląd osadnictwa osada	? ?	neolit pradzieje
98-38	46	26	osada osada osada	- przeworska celtycka	okres halsztacki c okres wpływów rzymskich okres lateński
98-38	116	28	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	? późnośredniowieczna	epoka kamienna XIV-XV w.
98-38	117	29	śląd osadnictwa punkt osadniczy	? ?	epoka kamienna pradzieje
98-38	115	30	osada	przeworska	faza C3-D
98-38	109	31	śląd osadnictwa	pucharów lejkowatych	neolit
98-38	110	32	śląd osadnictwa osada	? późnośredniowieczna	pradzieje XIV-XV w.

98-38	111	33	osada	przeworska	okres wpływów rzymskich
98-38	112	34	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa	? łużycka późnośredniowieczna	epoka kamienia epoka brązu XIV-XV w.
98-38	113	35	osada osada śląd osadnictwa	łużycka przeworska wczesnośredniowieczna	okres halszacki faza C1-C3 XI-XII w.
98-38	114	36	osada osada osada	pucharów lejkowatych przeworska wczesnośredniowieczna	neolit późny okres wpływów rzymskich VIII-IX w.
98-38	20	37	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
MIEJSCOWOŚĆ PAWŁOWICZKI					
98-38	45	1	punkt osadniczy	-	neolit
98-38	47	3	osada osada osada osada	ceramiki sznurowej łużycka celtycka -	neolit epoka brązu IV w. p.n.e. X-XII w.
98-38	48	4	śląd osadnictwa	magdaleńska	paleolit
98-38	49	5	cmentarzysko	łużycka	III okres epoki brązu
98-38	50	6	śląd osadnictwa	ceramiki sznurowej	neolit
98-38	53	9	osada	pucharów lejkowatych	neolit
98-38	54	10	osada	ceramiki wstęgowej	neolit
98-38	55	11	cmentarzysko ciałopalne	łużycka	epoka brązu
98-38	56	12	cmentarzysko ciałopalne	łużycka	epoka brązu
98-38	57	13	cmentarzysko ciałopalne	łużycka	epoka brązu
98-38	58	14	osada	celtycka	okres lateński
98-38	59	15	śląd osadnictwa	-	wczesna epoka brązu
98-38	60	16	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	61	17	śląd osadnictwa	łużycka	IV-V okres epoki brązu
98-38	62	18	znalezisko paleontologiczne	-	?
98-38	63	19	śląd osadnictwa	-	neolit

98-38	64	20	punkt osadniczy	-	epoka brązu
98-38	65	21	osada punkt osadniczy	- -	neolit ?
98-38	66	22	cmentarzysko	-	neolit
98-38	67	23	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	68	24	grodzisko?	-	?
98-38	69	25	śląd osadnictwa	-	?
98-38	71	27	punkt osadniczy	-	neolit
98-38	72	28	punkt osadniczy	-	?
98-38	37	29	osada	łużycka	okres halsztacki
98-38	35	30	osada	?	średniowiecze
98-38	36	31	osada śląd osadnictwa	? ?	neolit średniowiecze
98-38	34	32	osada	?	średniowiecze
98-38	35	33	śląd osadnictwa osada	ceramiki wstęgowej rytej ?	neolit XIII-XIV w.
MIEJSCOWOŚĆ PRZEDBOROWICE					
98-38	38	1	osada	łużycka	okres halsztacki
98-38	52	2	cmentarzysko ciałopalne	łużycka	okres halsztacki c
98-38	92	4	punkt osadniczy	-	nieokreślona
MIEJSCOWOŚĆ RADOSZOWY					
99-38	24	1	śląd osadnictwa	-	neolit
99-38	25	2	cmentarzysko	?	?
99-38	26	3	cmentarzysko?	przeworska	okres wpływów rzymskich
99-38	27	4	śląd osadnictwa	?	neolit
99-38	28	5	osada?	ceramiki wstęgowej kłutej	-
99-38	29	6	śląd osadnictwa	-	neolit

99-38	30	7	osada	łużycka	okres halszacki
99-38	31	8	śląd osadnictwa	?	neolit
99-38	32	9	punkt osadniczy	?	neolit
99-38	33	10	grodzisko domniemane	?	?
99-38	38	15	osada osada	łużycko -	? okres wpływów rzymskich
99-38	39	16	osada osada	łużycka przeworska	? okres wpływów rzymskich
99-38	40	17	osada	-	średniowiecze
99-38	41	18	punkt osadniczy punkt osadniczy	? lateńska	neolit okres lateński
99-38	42	19	śląd osadnictwa	?	epoka kamienia
99-38	43	20	śląd osadnictwa	?	epoka kamienia
99-38	44	21	śląd osadnictwa	?	epoka kamienia
99-38	45	22	śląd osadnictwa	?	neolit
99-38	46	23	śląd osadnictwa	?	epoka kamienia
99-38	47	24	śląd osadnictwa	?	neolit
99-38	48	25	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
99-38	49	26	śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada	- lateńska przeworska	neolit okres lateński późny okres wpływów rzymskich
99-38	50	27	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
99-38	51	28	punkt osadniczy	pucharów lejkowatych	neolit
99-38	52	29	śląd osadnictwa	?	neolit
99-38	53	30	osada śląd osadnictwa	łużycka przeworska	? ?
MIEJSCOWOŚĆ TRAWNIKI					
97-37	41	1	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	-	neolit młodsza epoka brązu
97-37	42	2	osada	-	epoka brązu

97-37	45	3	śląd osadnictwa	-	neolit
97-37	46	4	śląd osadnictwa	-	neolit
97-37	48	5	śląd osadnictwa	-	neolit
97-37	49	6	śląd osadnictwa	-	neolit
97-37	50	7	śląd osadnictwa	-	neolit
97-37	51	8	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- -	neolit średniowiecze
97-37	43	9	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	łużycka - -	- okres wpływów rzymskich ? XI, XIV – XV w.
97-37	44	10	osada śląd osadnictwa	- -	XI w. XIV-XV w.
97-37	19	12	punkt osadniczy osada punkt osadniczy	- pucharów lejkowatych -	epoka kamienia Neolit XIV-XV w.
97-37	20	13	osada osada osada	- - -	epoka kamienia pradzieje XIII-XIV w.
97-37	37	14	punkt osadniczy osada osada	- pucharów lejkowatych łużycka	epoka kamienia Neolit V okres epoki brązu – okres halsztacki

MIEJSCOWOŚĆ UCIESZKÓW

99-38	1	1	punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	pucharów dzwonowatych łużycka przeworska -	neolit młodsza epoka brązu okres wędrówek ludów wczesne średniowiecze
99-38	2	2	osada osada ? osada	ceramiki sznurowej przeworska -	neolit okres wędrówek ludów IX-X w.
98-38	82	3	śląd osadnictwa	-	neolit
99-38	3	4	śląd osadnictwa	-	neolit
98-38	31	5	osada śląd osadnictwa	pucharów lejkowatych ?	neolit późne średniowiecze
98-38	44	6	osada	łużycka	okres halsztacki
99-38	6	7	cmentarzysko	łużycka	epoka brązu
99-38	7	8	śląd osadnictwa	-	neolit
99-38	8	9	śląd osadnictwa	pucharów dzwonowatych	neolit

99-38	9	10	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
99-38	10	11	śląd osadnictwa	pucharów dzwonowatych	neolit
99-38	11	12	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
99-38	4	13	śląd osadnictwa	-	neolit
99-38	5	14	osada	-	epoka brązu
99-37	43	15	punkt osadniczy śląd osadnictwa	przeworska -	- XIV-XV w.
99-37	44	16	punkt osadniczy śląd osadnictwa	- -	neolit XIV-XV w.

MIEJSCOWOŚĆ URBANOWICE

97-38	27	1	cmentarzysko ciałopalne	łużycka	III okres epoki brązu
97-38	28	2	śląd osadnictwa	-	neolit
97-38	29	3	śląd osadnictwa	-	neolit
97-38	30	4	śląd osadnictwa	-	neolit
97-38	8	5	śląd osadnictwa osada	? przeworska	neolit okres wpływów rzymskich
97-38	9	6	osada	łużycka	okres halsztacki
97-38	31	7	śląd osadnictwa	łużycka	-
97-38	10	8	osada	?	pradzieje

